

XS140 Základy psychologie

1.

Přírodovědecká fakulta MU

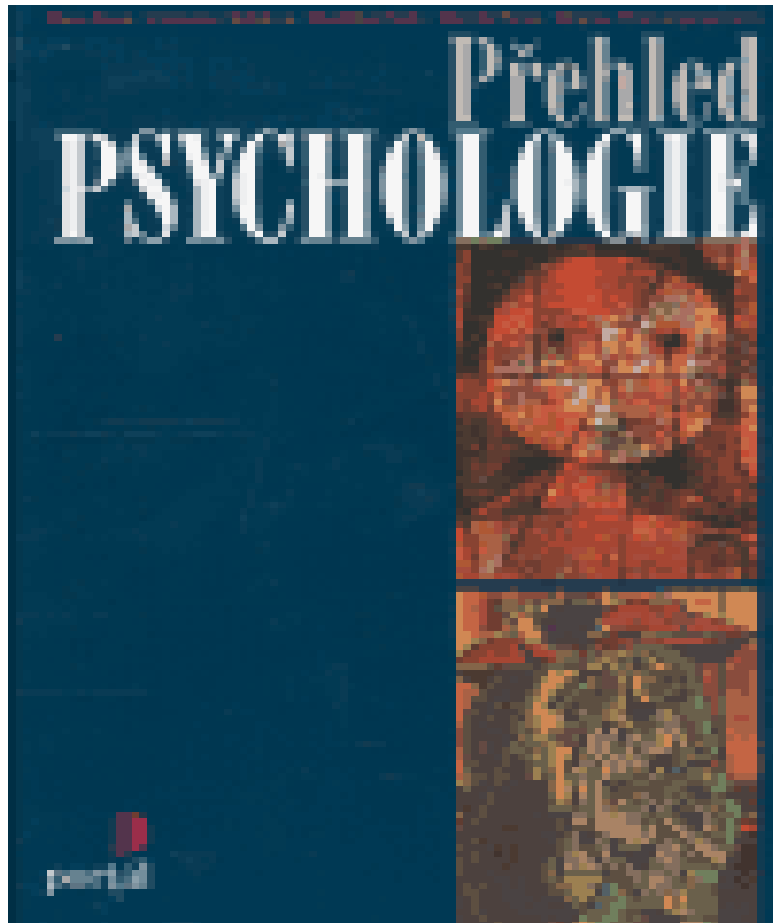
20. února 2012

(1. přednáška)

Prof. PhDr. Evžen Řehulka, CSc.

Přehled psychologie

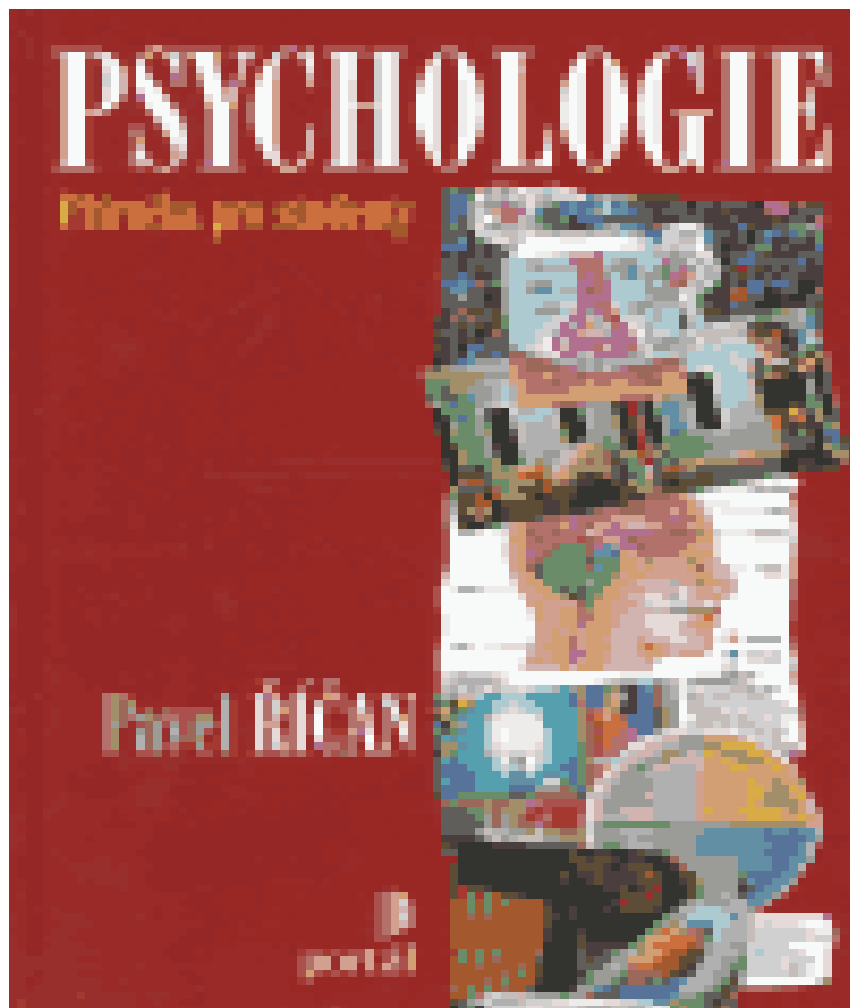
Hans Kern, Christine Mehl, Hellfried Nolz, Martin Peter, Regina Wintersperger

- **Nakladatel:** [Portál](#)
ISBN: 80-7367-121-2, **EAN:** 9788073671211
Originál: *Projekt Psychologie*, **překlad:** Magdalena Machátová
Formát: 288 stran, 20,5x14cm, česky, vázaná vazba
Rok vydání: 2006 (3. vydání)

Psychologie - příručka pro studenty

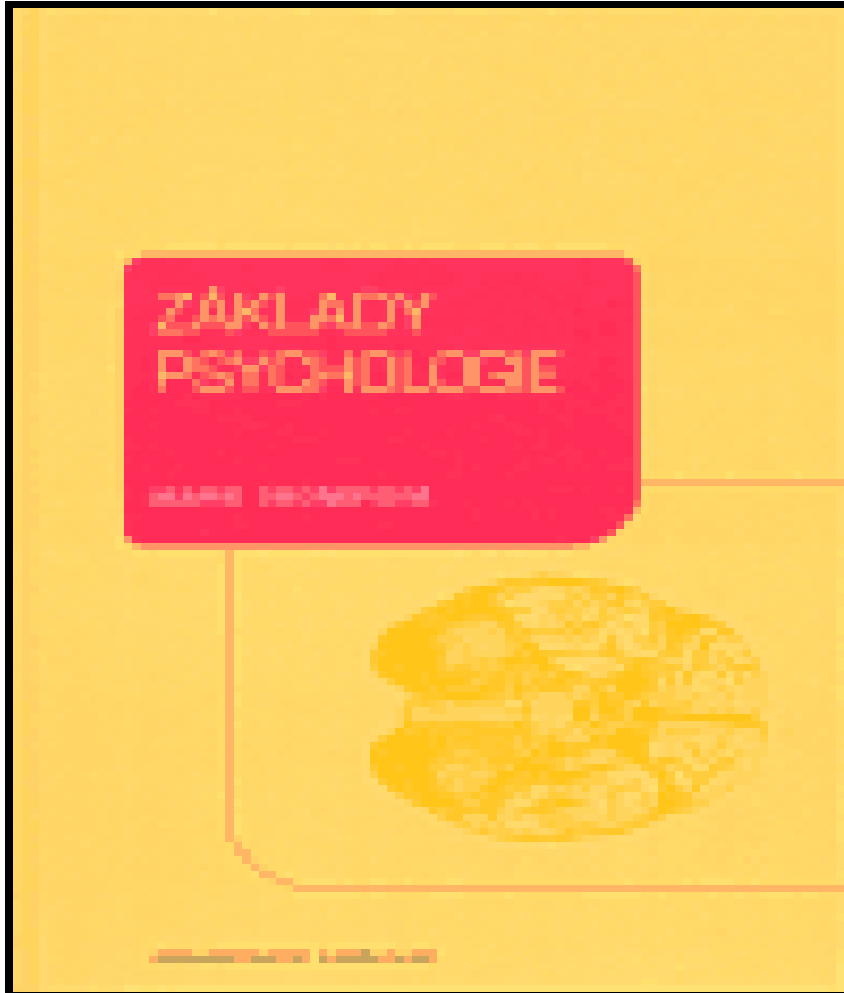
Pavel Říčan

- **akladatel:** [Portál](#)
ISBN: 978-80-7367-406-9,
80-7178-923-2, **EAN:**
9788071789239
Ilustrace: Vladimír
Zindulka
Formát: 290 stran,
20,5x14,5cm, česky, vázaná
vazba
Rok vydání: 2005 (2.
doplněné vydání)

Základy psychologie

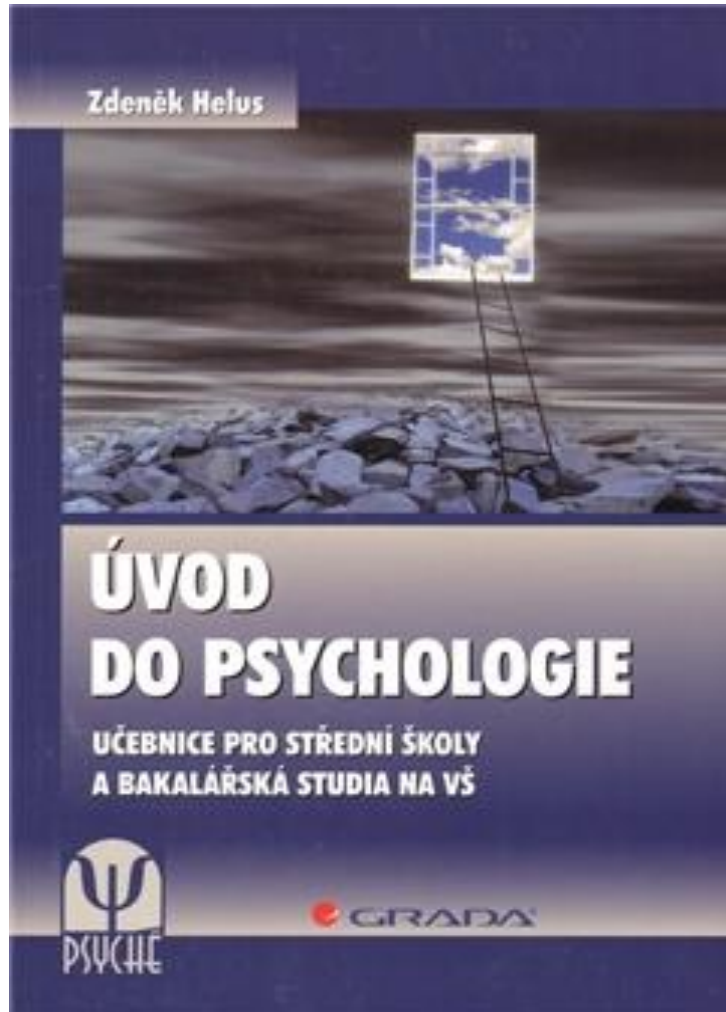
Marie Vágnerová

- **Nakladatel:** [Karolinum](#)
ISBN: 80-246-0841-3,
EAN: 9788024608419
Formát: 358 stran,
20,5x14,5cm, česky,
vázaná vazba
Rok vydání: 2004 (1.
vydání)

Úvod do psychologie

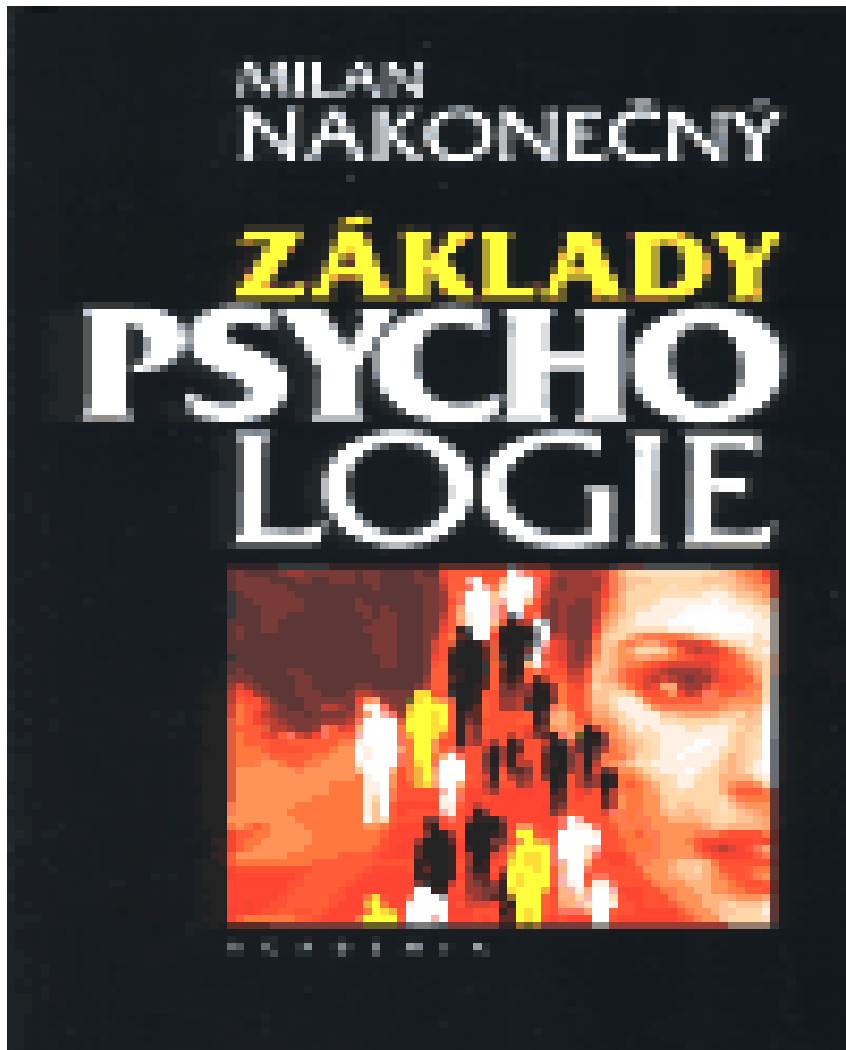
Zdeněk Helus

- **Nakladatel:** Grada
- **ISBN:** 978-80-247-3037-0, **EAN:** 9788024730370
- **Popis:** 1× kniha, brožovaná, 320 stran,
- **Rozměry:** 14,4 × 20,7 cm
- **Rok vydání:** 2011

Základy psychologie

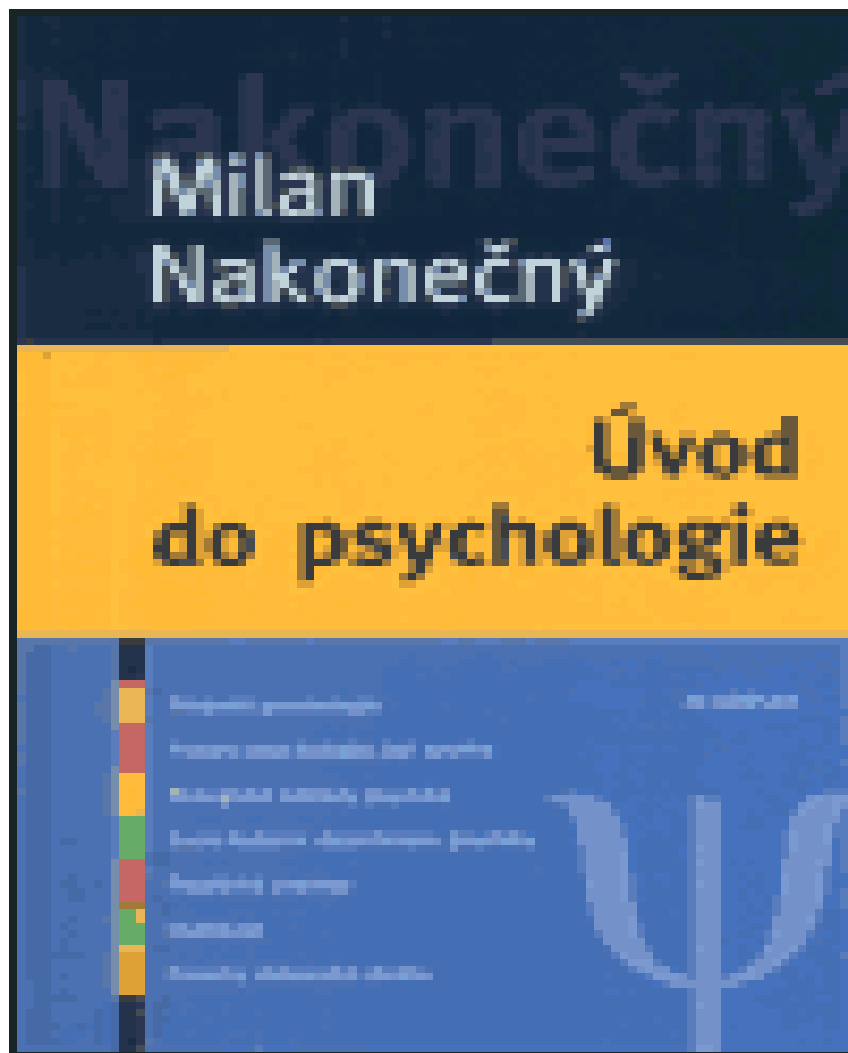
[Milan Nakonečný](#)

- **Nakladatel:** [Academia](#)
ISBN: 80-200-0689-3,
EAN: 9788020006899
Formát: 590 stran,
24x16cm, česky, vázaná
vazba
Rok vydání: 2002

Úvod do psychologie

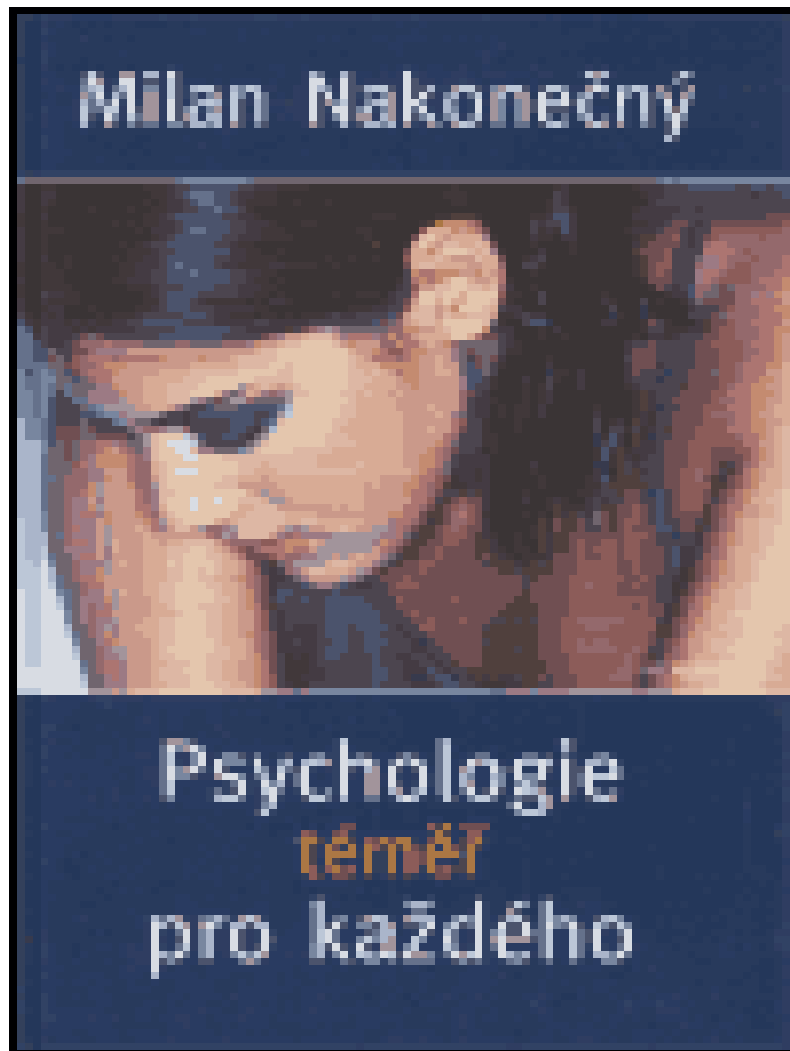
Milan Nakonečný

- **Nakladatel:** [Academia](#)
ISBN: 80-200-0993-0,
EAN: 9788020009937
Formát: 508 stran,
23x15,5cm, česky,
vázaná vazba
Rok vydání: 2003 (1.
vydání)

Psychologie téměř pro každého

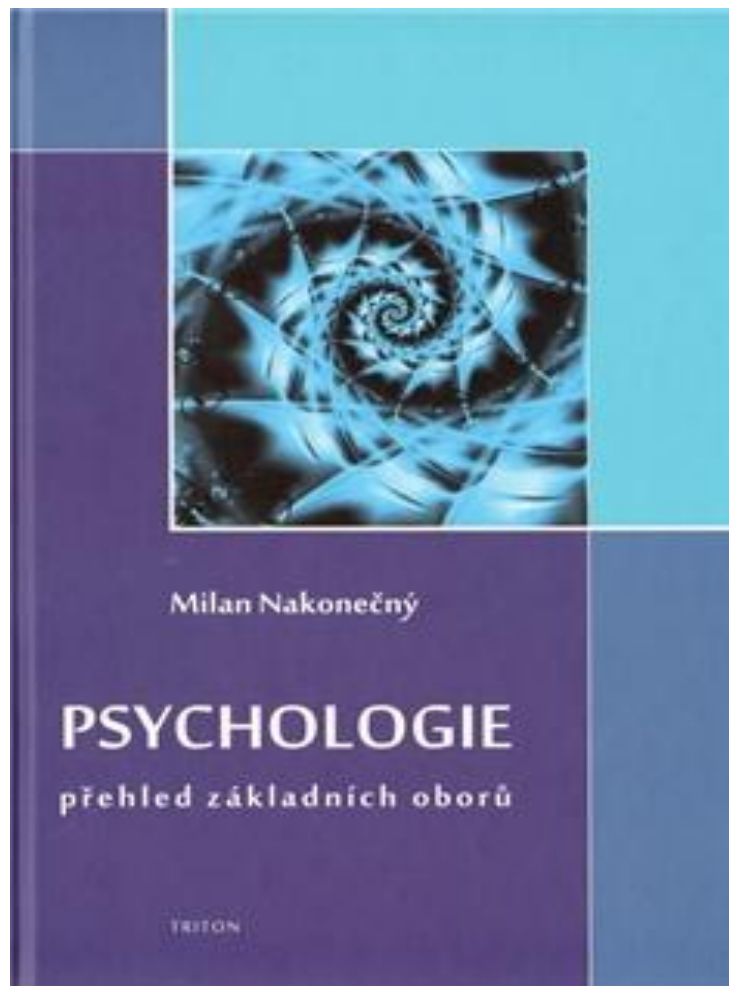
Milan Nakonečný

- **Nakladatel:** [Academia](#)
ISBN: 80-200-1198-6,
EAN: 9788020011985
Formát: 320 stran,
23x15,5cm, česky,
vázaná vazba
Rok vydání: 2004 (1.
vydání)

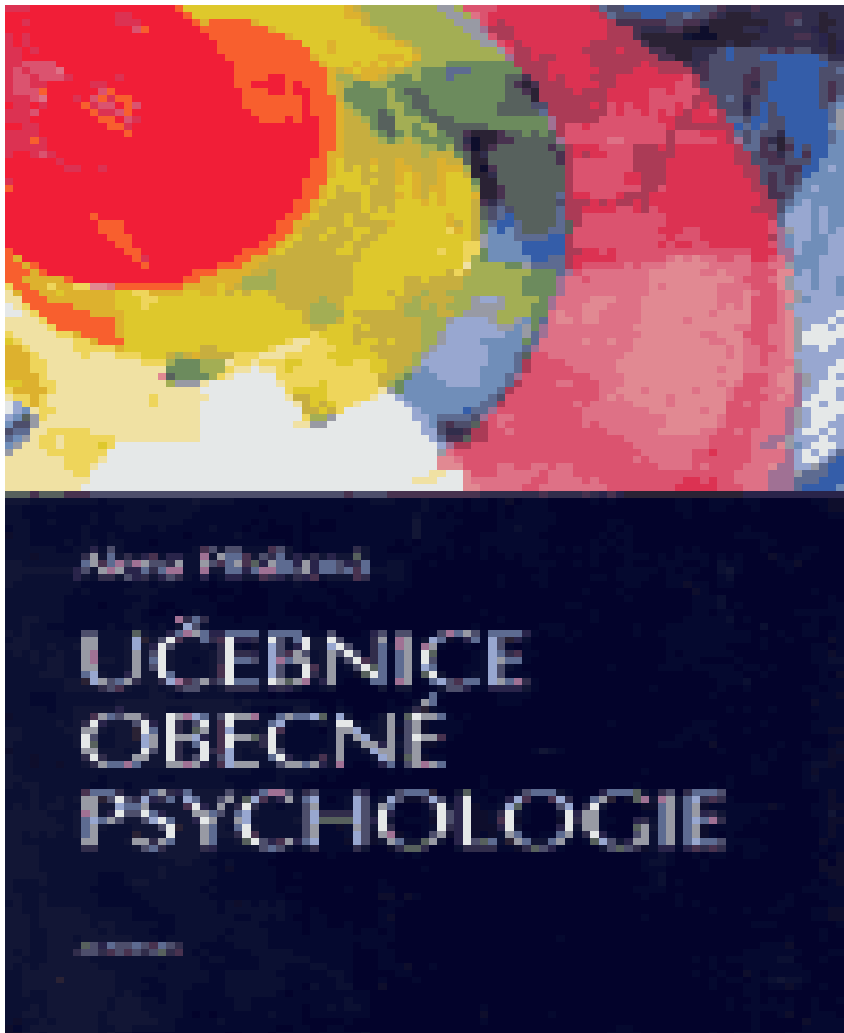
Psychologie. Přehled základních oborů

Milan Nakonečný

- **Nakladatel:** Triton
- **ISBN:** 978-80-7387-443-8 , **EAN:** 9788073874438
- **Popis:** 1× kniha, vázaná, 864 stran, česky
- **Rozměry:** 15,6 × 23,2 cm
- **Rok vydání:** 2011 (1. vydání)

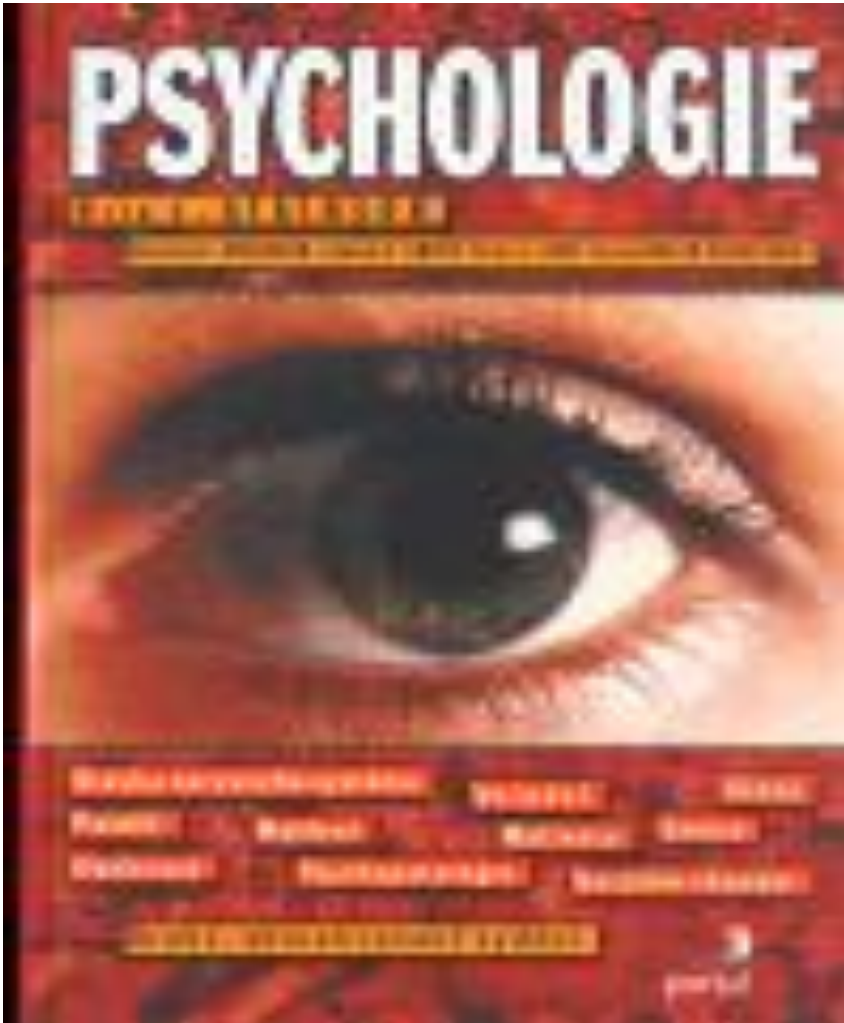
Učebnice obecné psychologie Alena Plháková

- **Nakladatel:** Academia
ISBN: 80-200-1387-3,
EAN: 9788020013873
Formát: 472 stran,
23x15,5cm, česky,
brožovaná vazba
Rok vydání: 2005 (1.
vydání)

Psychologie

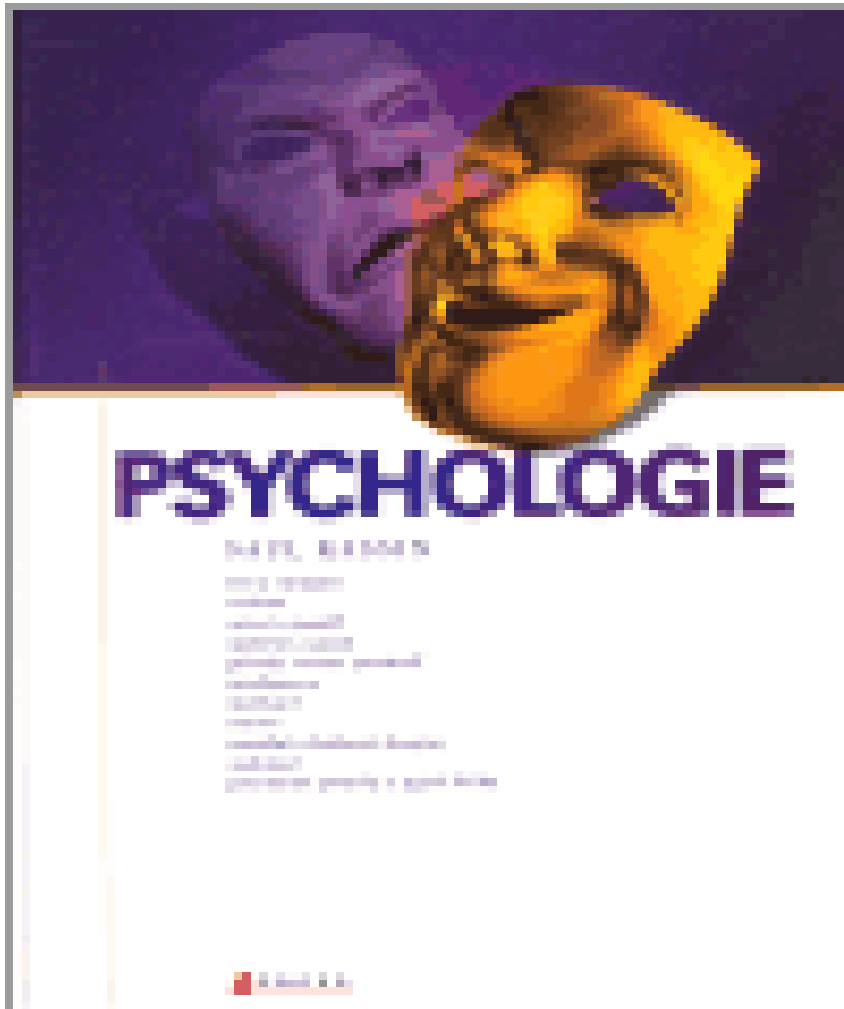
Rita L. Atkinson, Richard C. Atkinson, Edward E. Smith, Daryl J. Bem

- **Nakladatel:** [Portál](#)
ISBN: 80-7178-640-3, **EAN:** 9788071786405
Originál: *Hilgard's Introduction to Psychology*,
překlad: Erik Herman, Miroslav Petržela, Dagmar Břejlová
Formát: 750 stran, 29,5x20cm, česky, vázaná vazba
Rok vydání: 2003 (2. přepracované vydání)

Psychologie

Saul Kassin

- **Nakladatel:** Computer Press

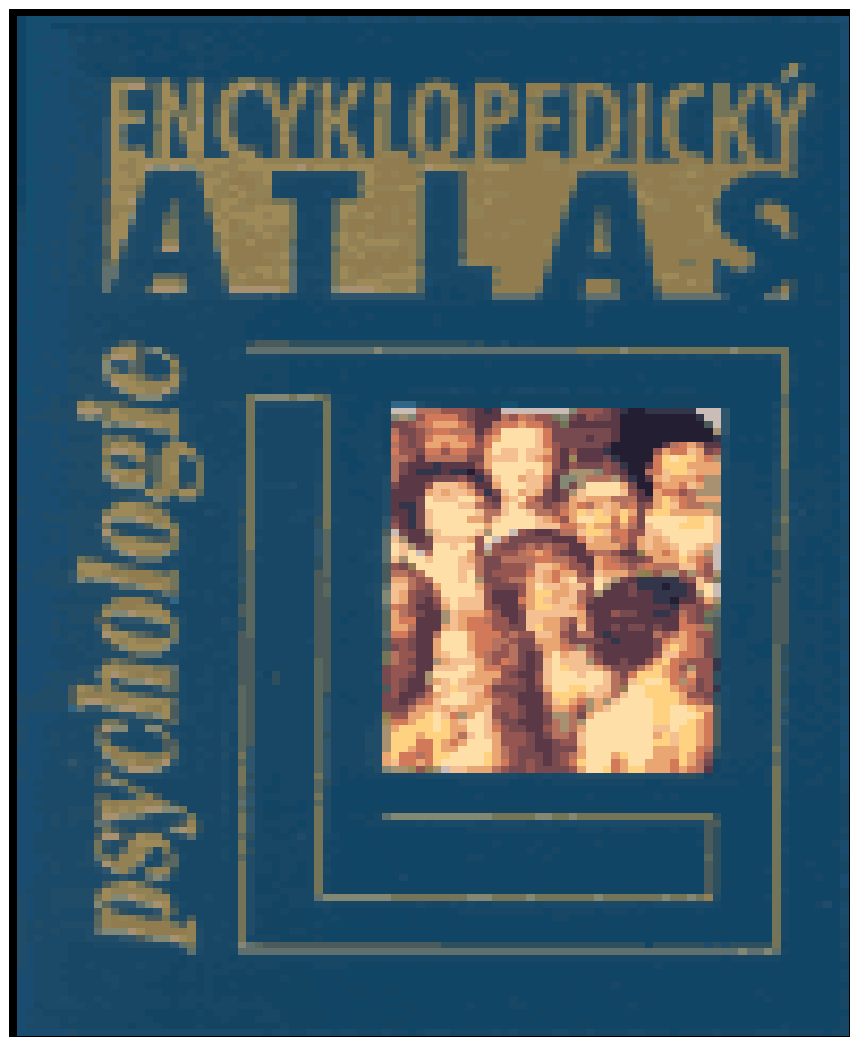
ISBN: 978-80-251-1716-3, **EAN:**
9788025117163

Formát: 800 stran,
29,7x21,0cm, česky,
vázaná vazba

Rok vydání: 2007

Encyklopedický atlas psychologie

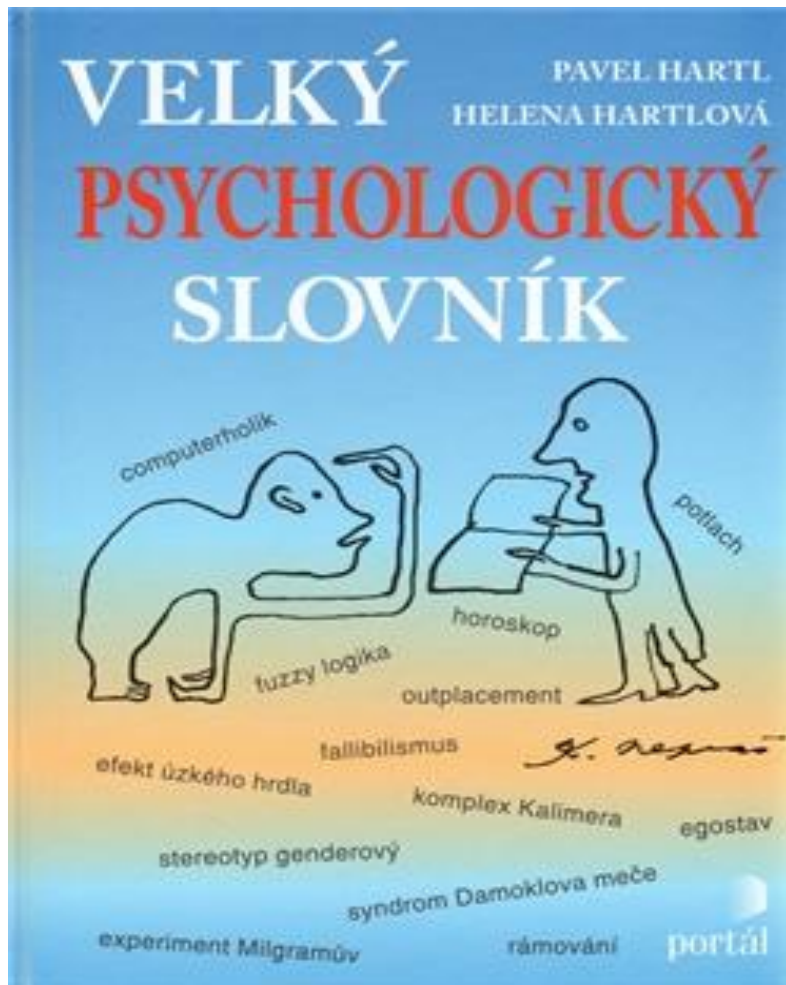
[Hellmuth Benesch](#)

- **Nakladatel:** [NLN - Nakladatelství Lidové noviny](#)
ISBN: 80-7106-317-7, **EAN:** 9788071063179
Překlad: Eva Labusová,
Miloslav Korbelík
Formát: 512 stran,
20x13cm, česky, vázaná
vazba
Rok vydání: 2001

Velký psychologický slovník

Pavel Hartl, Helena Hartlová

- **Nakladatel:** Portál
- **ISBN:** 978-80-7367-686-5 , **EAN:** 9788073676865
- **Popis:** 1× kniha, vázaná, 800 stran, česky
- **Rozměry:** 19,6 × 26,6 cm
- **Rok vydání:** 2010 (4. vydání)

KOŘENY PSYCHOLOGIE

- STAROVĚKÉ NÁBOŽENSTVÍ
- STAROVĚKÁ FILOZOFIE
- STAROVĚKÁ MEDICÍNA
- STAROVĚKÁ POLITIKA
- STAROVĚKÁ KRÁSNÁ LITERATURA

„VZNIK“ PSYCHOLOGIE

- Počátky vědecké psychologie jsou obvykle datovány rokem

1879, kdy Wilhelm Wundt

založil první psychologickou laboratoř na univerzitě v Lipsku v Německu.

- Wundt se při své práci do vysoké míry opíral o introspekci (pozorování a zaznamenávání povahy svého vlastního vnímání, myšlení a cítění)

ZÁKLADNÍ DIMENZE PSYCHOLOGIE

CHOVÁNÍ

PROŽÍVÁNÍ

Definice PSYCHOLOGIE

**PSYCHOLOGIE JE VĚDNÍ OBOR,
KTERÝ SE ZABÝVÁ
PROŽÍVÁNÍM A CHOVÁNÍM
ŽIVÝCH BYTOSTÍ**

ASOCIANISMUS

- **Psychologický směr zdůrazňující existenci neredukovatelných duševních elementů, tzv. asociací, jejichž kombinací lze vysvětlit veškerou psychickou aktivitu včetně myšlení**

Asociační zákony

Asociace = spojení/sdružení - spojení představ nebo jiných psychických jevů a pak se vybavují na základě AZ:

1.) Asociační zákon podle dotyku

- spojování představ, které jsme vnímali současně nebo krátce po sobě

2.) Asociace podle podobnosti

- tendence vybavit si podobné nebo protikladné představy
- viz. neznámý člověk na chodníku → připomene mi kamaráda

3.) Zákon novosti

- nové představy se vybavují snadněji než ty staré

4.) Zákon častnosti

- často vybavované představy se vybavují snadněji

5.) Zákon živosti

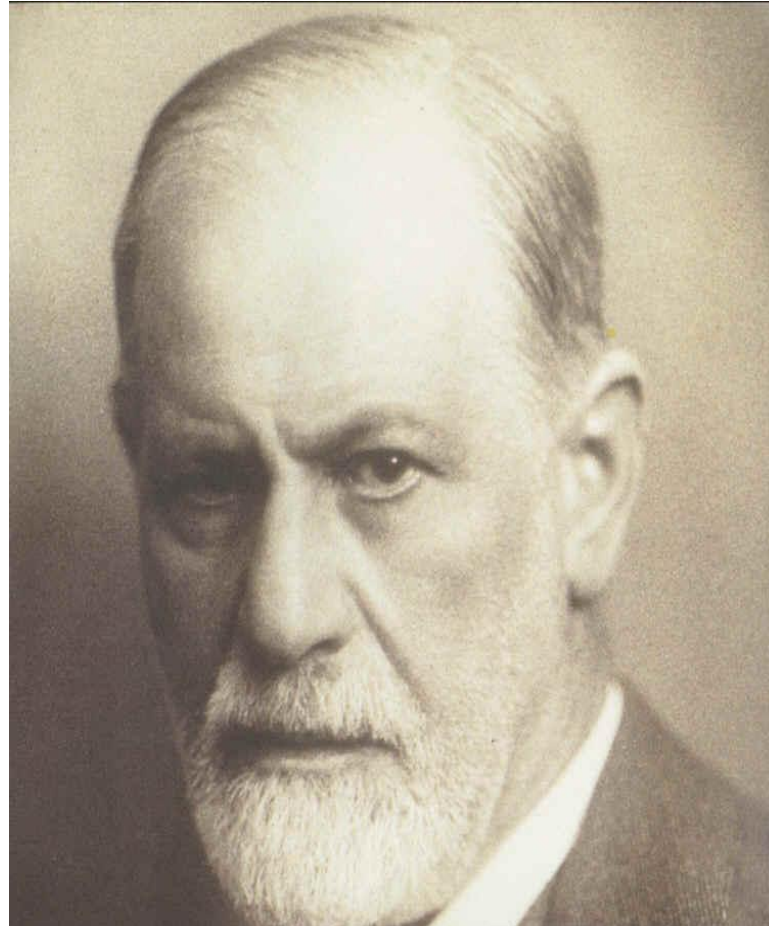
- čím hlubší prožitek, tím lépe se vybavuje

Psychoanalytická teorie

SIGMUND FREUD

*6.5.1856

Příbor na
Moravě

+3.9.1939

Londýn

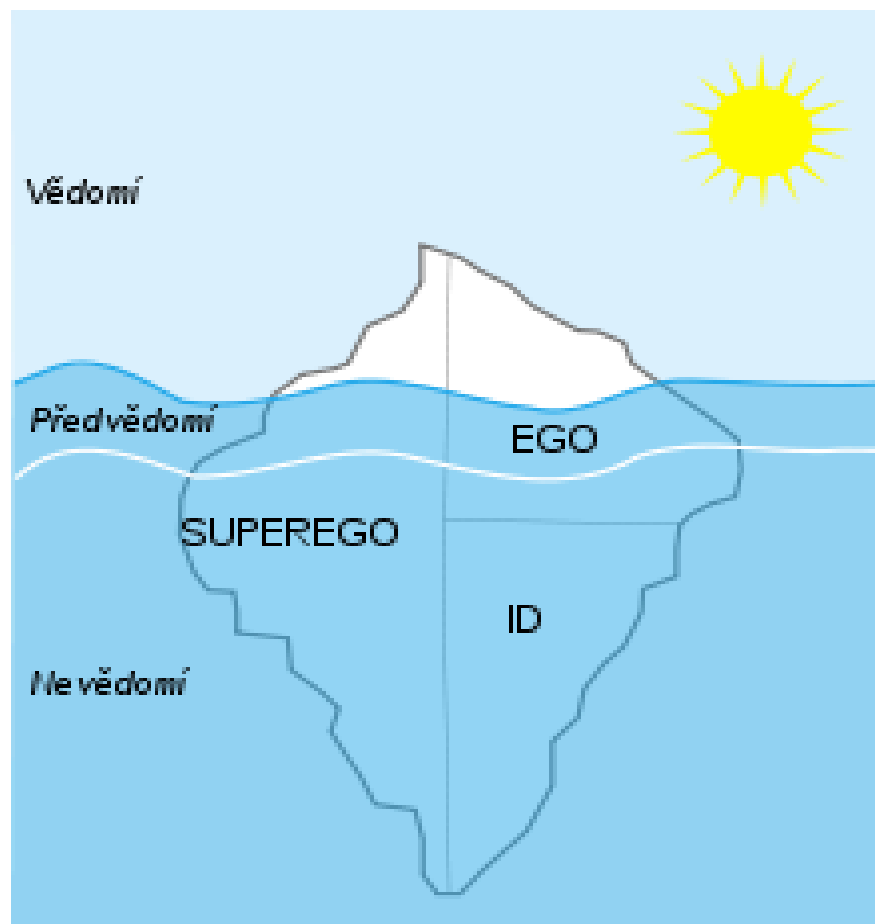
Volné asociace

- Metoda volných asociací je jádrem Freudovy terapeutické techniky. Freud nechal pacienty ulehnout na lehátko a přiměl je, aby bez sebemenší kontroly [rozumu](#), [svědomí](#) či [vkusu](#) (tzv. základní [psychoanalytické](#) pravidlo) říkaly, co jim právě běží hlavou – jaké [obrazy](#), [vzpomínky](#), [fantazie](#). Nejprve zjistil, že se lze touto technikou dobrat k [nevědomým](#) obsahům úplně stejně jako v [hypnóze](#), posléze si povšiml, že navzdory přijetí základního psychoanalytického pravidla pacienti při volném asociování některé věci nevysloví, v toku jejich řeči se vyskytnou proluky či úplný blok. Tomuto jevu říkal Freud [odpor](#) a ten by měl být pro [psychoanalytika](#) hlavním vodítkem, že [Ego](#) (v původní Freudově topice [vědomí](#)) se brání přijetí čehosi [nevědomého](#). Z toho Freud usuzoval, že střet s tímto nevědomým je také jádrem pacientovy [neurózy](#). Volné asociace pacienta přimějí též k [regresivní](#) formě [myšlení](#) (primárně-procesuálnímu myšlení), což podporuje stav tzv. [přenosu](#), tedy situaci, že pacient se začne vztahovat k analytikovi jako k nevědomě významným figurám ze své [minulosti](#) (nejčastěji [matka](#) či [otec](#)).

Vědomí, předvědomí, nevědomí

- Lidská psychika dle Freuda sestává ze tří vrstev:
- **vědomí** je vázáno na **vnímání**, zahrnuje tu část **osobnosti**, kterou si jedinec plně uvědomuje.
- **předvědomí** obsahuje zapomenuté, ale vybavitelné **myšlenky**, **zážitky**, **konflikty**, **rozhodnutí** atd. Obsahy předvědomí nečelí při přechodu do vědomí odporu.
- **nevědomí** je nejrozsáhlejší a vědomí nepřístupná část psychiky, představuje změť neorganizovaných **představ**, **přání**, **obav**, zkreslených obrazů skutečnosti. Do nevědomí jsou vytěsněny myšlenky a **city**, které by pro jedince byly při uvědomění příliš zraňující, ponižující, budily **pocity úzkosti** nebo **viny**. Podle Freuda co je nevědomé, má stálou tendenci stát se vědomým a psychika musí vynakládat energii, aby se tomu nestalo.

Freudovský model psychiky

Ego, Superego, Id (druhá topika)

- Freud vymezuje tři poměrně nezávislé složky (id, ego a superego), které se řídí rozdílnými, navzájem rozpornými principy a cíli:
- **Id (Ono)**, z něhož vyvěrá pudová duševní energie ([libido](#)), která je hybnou silou člověka, je zdrojem energie pro ego i superego. Id je iracionální, nebere ohled na realitu, jeho cílem je okamžité uspokojení svých přání, řídí se principem slasti. Id je zcela nevědomé. Projevy ryzího *id* lze pozorovat u [kojenců](#).
- **Ego (Já)** se řídí principem reality a má sebezáchovnou funkci. Vzniká z části *id* v průběhu vývoje dítěte vlivem jeho interakcí (vzájemného působení) s vnějším světem. Je racionální, zvažuje činy a jejich následky. Přání *id* porovnává s realitou, dává jim přijatelnou formu a uspokojuje je ve vhodné chvíli a vhodným způsobem. Silné ego je znakem zdravě vyvinuté osobnosti.
- **Superego (Nadjá)** vzniklo v průběhu [socializace](#) z konfliktů dítě *versus* autorita, poskytuje ventil vlastním agresivním impulsům jedince, jde o proti sobě projevenou [agresivitu](#). Obsahuje vědomě či nevědomě internalizované (zvnitřněné) omezení, zákazy a příkazy ukládané dítěti rodiči a dalšími pro dítě významnými autoritami. Je zdrojem nevědomého [pocitu viny](#), vnitřní tísně. Jednou jeho částí je [svědomí](#), druhou částí je [ideální ego](#), které usiluje o dokonalost a jehož základem byly činnosti a projevy dítěte, které rodiče chválili. Superego může být v rozporu se současnými hodnotami jedince. Silně rozvinuté superego se vyskytuje u perfekcionista, slabě rozvinuté u zločinců.

Alfred ADLER

ADLER, *Alfred*, *7.2.1870 –
†28.5.1937, rakouský lékař
a psycholog; zakladatel
individuální psychologie.
Původně stoupenec
S.Freuda; v roce 1907
formuloval koncepci nemoci
jako porušení rovnováhy
orgánu s prostředím, na něž
organismus reaguje
kompenzací.

Alfred ADLER

- **individuální psychologie**
- **„touha po moci“**
..... **pocit méněcennosti**
- **konstelace sourozenců**
- **neuróza jako útěk do nemoci**
- **zakladatel psychologického
poradenství**

Carl Gustav JUNG (1875 – 1961)

- *Analytická psychologie*
- studium mytologie a náboženství
- introvert/extravert
- kolektivní nevědomí
- archetyp
- anima/animus
- individuace
- synchronicita

C. G. JUNG: typy osobnosti

EXTROVERT

- se chová vůči objektu pozitivně. Staví se k jeho významu kladně do té míry, že své subjektivní zaměření orientuje neustále podle objektu a na něj ho také vztahuje.
- Extrovertní zaměření je motivováno zvnějšku a je řízeno vnějšími, objektivními činiteli a vztahy. Chová se vůči objektu pozitivně.
- zvláštností extroverta je, že se stále vydává a do všeho se šíří.

INTROVERT

- se chová vůči objektu abstrahujícím způsobem; v podstatě se neustále snaží odejmout objektu libido, jako by měl zamezit přílišnému vlivu objektu.
- Introvertní zaměření je motivováno zevnitř a je řízeno vnitřními, subjektivními činiteli.
- introvert má tendenci bránit se proti vnějším nárokům, zdržovat se všech výdajů energie, které se vztahují přímo na objekt.

Některé pojmy C. G. Junga

Archetyp

Archetypy, praobrazy, dominanty kolektivního nevědomí, jsou prvotní strukturální elementy lidské psýché.

Kolektivní nevědomí

Objektivní psýché. Kolektivní nevědomí je strukturální vrstva lidské psýché, která obsahuje kolektivní duševní obsahy - nepatří individuu, ale celému lidskému společenství či lidské rase obecně - archetypy.

Synchronicita

Synchronicita je smysluplná koincidence určitých událostí vnějšího světa s událostmi psychickými.

Individuace

Individuace je proces psychologické diferenciaci, jehož cílem je rozvoj individuální osobnosti. Smyslem individuace není překonat svou vlastní osobní psychologii, stát se dokonalým, ale důvěrně se s ní seznámit. Proto individuace zahrnuje zvýšené uvědomění si vlastní jedinečné psychologické reality, včetně silných a slabých osobních stránek, současně ale i hlubší přitakání lidskosti obecně.

Archetyp

jako základní pojem Jungovy analytické psychologie

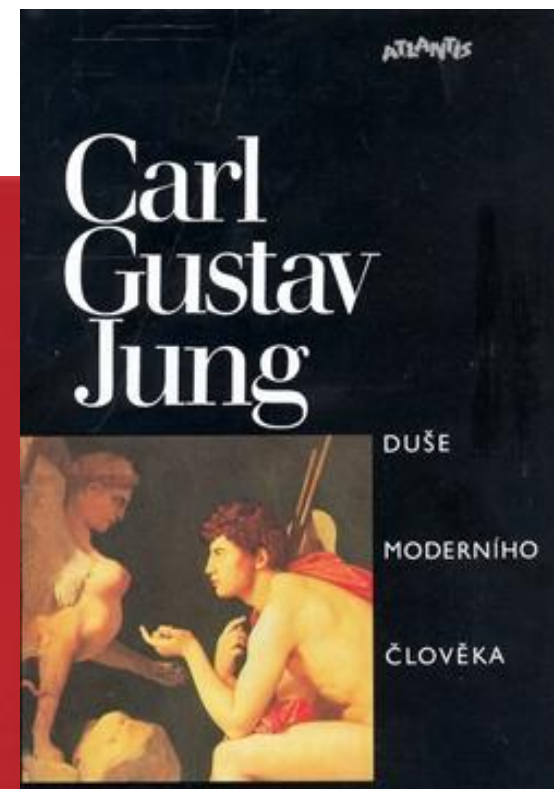
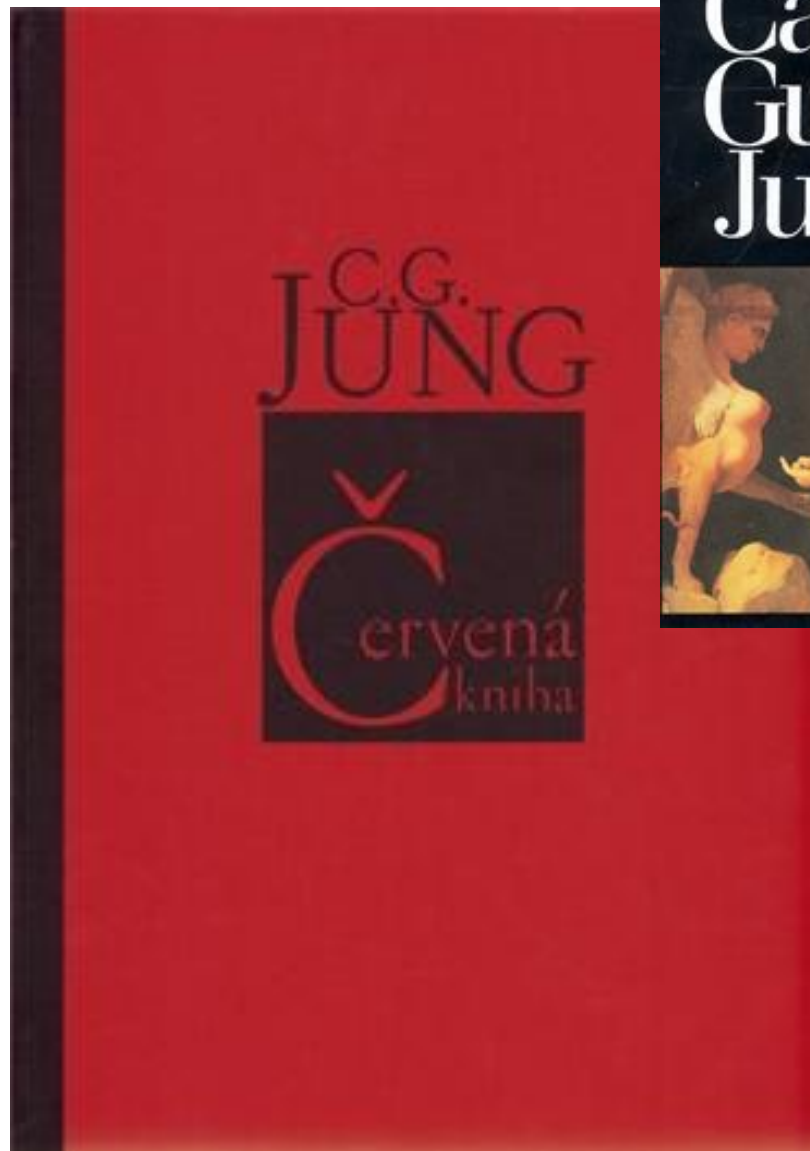
- Shodné rysy mýtů a náboženských projevů v různých kulturách mají psychologický základ v archetypech. Někdy se archetypy dávají do souvislostí s vrozenými instinkty. Představují archaickou vrstvu vývoje lidského vědomí. V ní existují společné vzorce chápání skutečnosti, které vypovídají o psychickém fungování obrazivosti u všech příslušníků lidské rasy.
- Pojem archetypu uvádí [C. G. Jung](#) především v kontextu kolektivního nevědomí. Představuje symbolickou ideji, která není reflektována vědomím, ale pramení z [nevědomí](#) a nemůže být tudíž pojmově uchopena. Přesto se významně podílí na utváření psychické reality osobnosti. K jednotlivým archetypům se můžeme vztahovat jen přes symbolické manifestace, samy o sobě nejsou totožné se svými obrazy.

K Jungovi ...

Nebezpečná metoda
film

A Dangerous Method
2011, 99 minut
Premiéra: 26.1.2012

BEHAVIORISMUS

""Behaviorismus""

(čti: bihejviorizmus)

je v psychologii přístup založený na tvrzení, že chování lze vědecky zkoumat bez odkazu na vnitřní duševní stavy.

Zakladatelem behaviorismus je

J.B. Watson

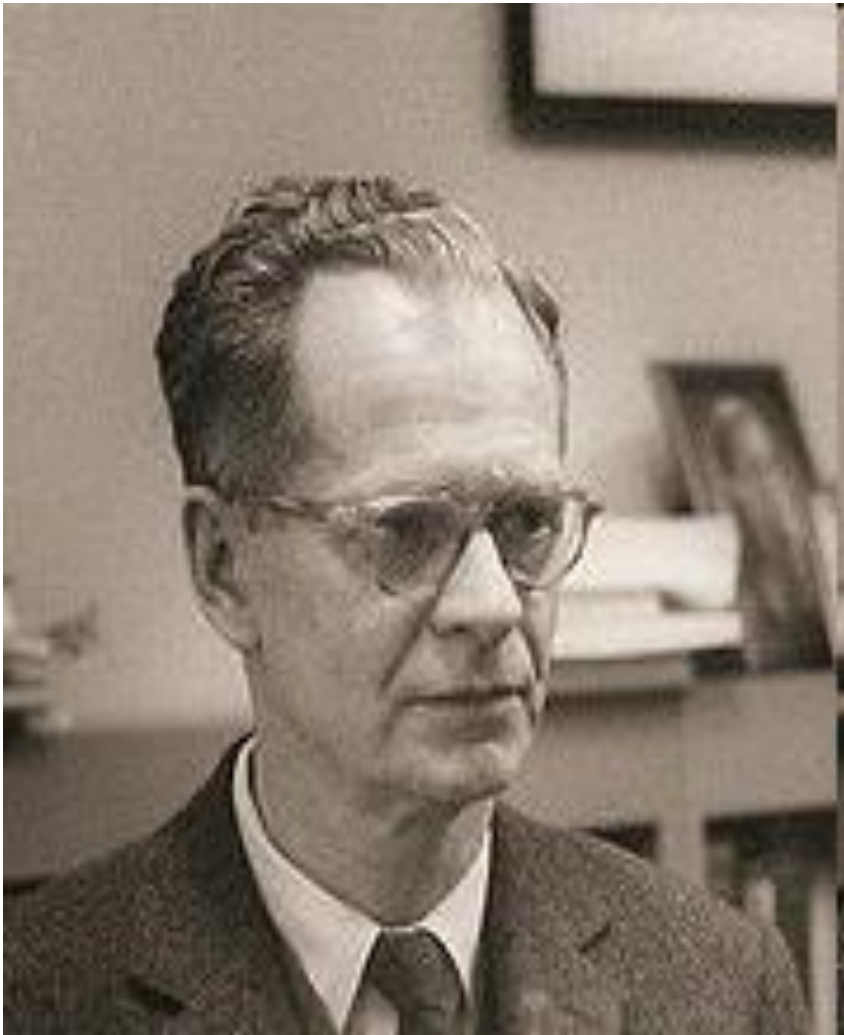
BEHAVIORISMUS

S - R

později

S - O - R

Burrhus Frederic SKINNER (1904-1990)

Prováděl průkopnickou práci v experimentální psychologii a podporoval behaviorismus, kde se zabýval zejména operantním učením (učení na základě spontáních reakcí člověka). Napsal řadu kontroverzní děl (např. Analýza chování), ve kterých navrhoval používání psychologických technik změny chování za účelem zlepšení společnosti a zvýšení lidského štěstí; jednalo se o druh sociálního inženýrství.

GESTALT-PSYCHOLOGIE

Gestalt-psychologie (celostní, či tvarová psychologie) je reakcí na elementovou, či asocianistickou psychologii. Vznik - začátek 20. století, Köhler, Koffka, Lewin (Německo).

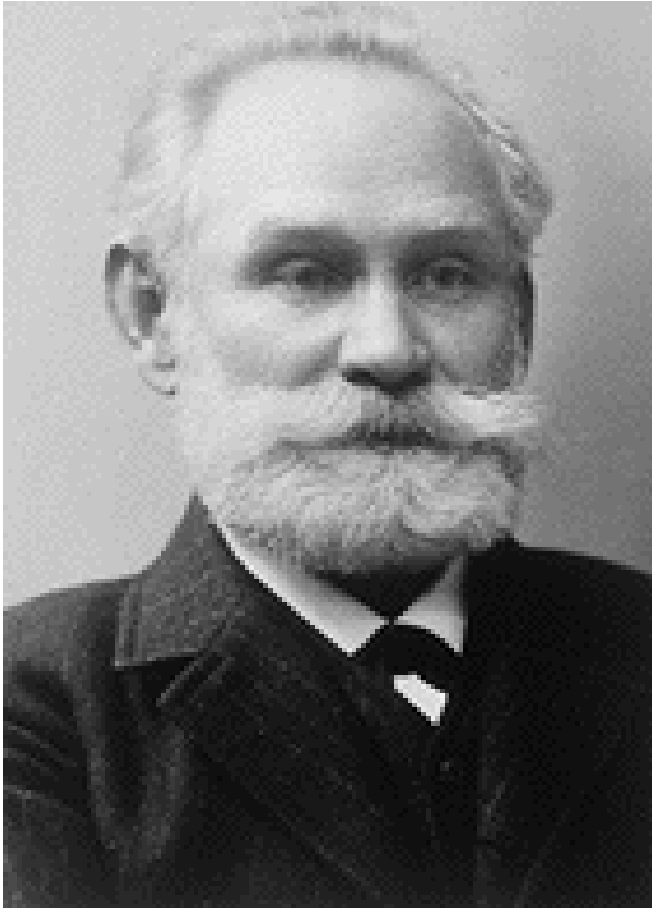
GESTALT-PSYCHOLOGIE

- Základní teze:

**CELEK
JE VÍC NEŽ SOUČET ČÁSTÍ
(., ?, !)**

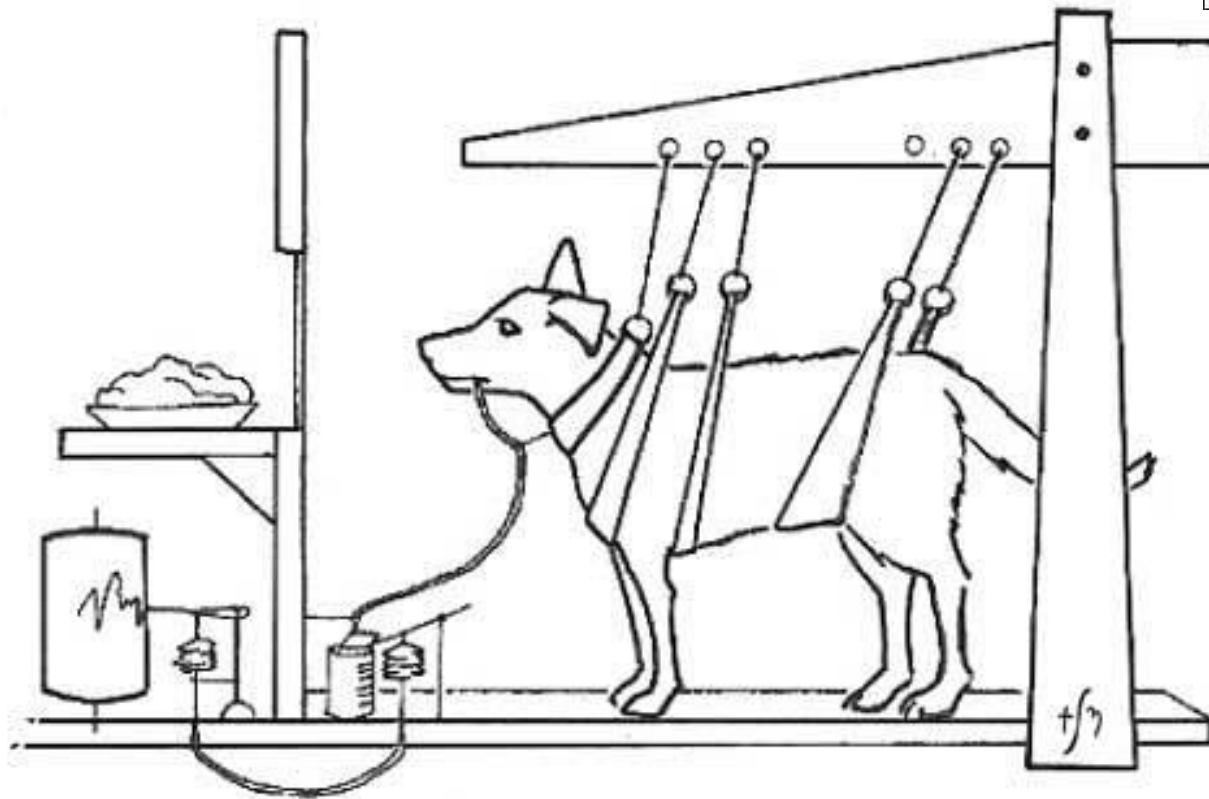
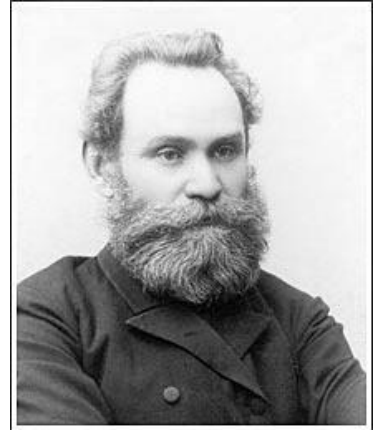
Ivan Petrovič Pavlov

1849 – 1936

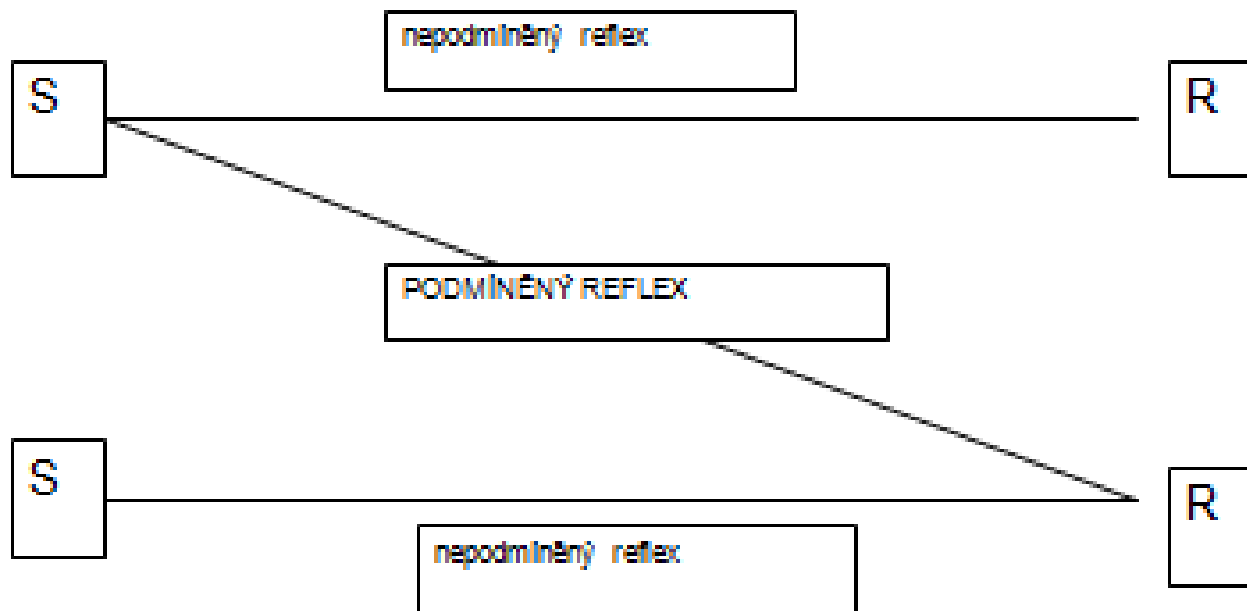

- *Fyziologie vyšší nervové činnosti*
- Nepodmíněný reflex
- **PODMÍNĚNÝ REFLEX**

Ivan Petrovič Pavlov (1849 - 1936) - pokus se psy

PODMÍNĚNÝ REFLEX

REFLEX

ZÁKONITÁ ODPOVĚĎ ORGANISMU NA PODRÁŽDĚNÍ

NEPODMÍNĚNÝ REFLEX

MÁ FIXNÍ SPOJENÍ MEZI
PŘESNĚ URČENÝMI
NERVOVÝMI CENTRY

PODMÍNĚNÝ REFLEX JE
FUNKCÍ PROMĚNLIVOU.
U PODMÍNĚNÉHO
REFLEXU SE SPOJENÍ
VYPRACOVÁVÁ
A JE ZÍSKANÝ
A DOČASNÝ

SIGNÁLNÍ SOUSTAVA

První signální soustava – oblast mozkové kůry, kde se soustřeďují všechny podněty působící na smyslové orgány. Je společná člověku i zvířatům.

Druhá signální soustava – pouze u člověka, soustava založená na řeči.

Dynamický stereotyp

Dynamický stereotyp je dočasně neměnná soustava nepodmíněných a podmíněných reflexů, která vzniká na základě stereotypně se opakujících podnětů.

V průběhu individuálního života neustále vznikají a zanikají nejrůznější dynamické stereotypy. Některé z nich se však s menšími změnami udržují po celou dobu existence organismu. Např.

- Dynamický stereotyp pracovních pohybů
- Dynamický stereotyp chůze
- Dynamický stereotyp řeči
- Dynamický stereotyp myšlení

Humanistická psychologie

Z Wikipedie, otevřené encyklopedie

Humanistická psychologie (někdy také **třetí síla v psychologii**) vznikla v šedesátých letech

- Humanistický směr si mnoho nezakládá na teoriích a je zaměřen ponejvíce terapeuticky (tedy léčebně), poradensky, či výchovně. Ve svém programu člověka nerozkládá, ale přistupuje k němu celostně (holisticky). Zajímá se o každodennost normálních lidí, řešení jejich problémů. Upozorňuje na jedinečnost každého z nás. Humanistická psychologie je učení o osobnosti jako celku se zvláštním zájmem o hodnoty a morální dynamismy lidské aktivity. Nemá "jednoho vůdce", hlavními představiteli jsou [Abraham H. Maslow](#) a [Carl R. Rogers](#).

Čtyři principy

- studium prožívajícího jedince - fenomologická analýza prožívání konkrétného člověka se stává podstatou psychologického přístupu k osobnosti. Člověk není pouze objektem studia, je nutné ho pochopit z jeho subjektivního hlediska, tudíž psycholog se musí stát partnerem.
- zájem o vyšší lidské vlastnosti, k nimž patří svoboda volby, hodnocení, seberalizace, kreativita aj. Lidé nejsou jednoduše motivováni primárními pudy ([agrese](#), [sex](#)) či fyziologickými potřebami ([hlad](#), [žízeň](#)), ale mají přirozenou potřebu rozvíjet své schopnosti.
- zdůrazňování individuálního významu objektu místo zájmu o samotný objekt, i když to občas znamená použití méně přesné metody. Smysluplnost musí při výběru problému předcházet objektivitě.
- primární zájem psychologa o hodnocení lidského bytí, zejména o důstojnost, plnost existence a štěstí člověka. Cílem je **pochopit**, nikoli určovat či kontrolovat chování lidí.

Carl Ransom Rogers (1902 – 1987)

byl americký [psycholog](#) a psychoterapeut, profesor na univerzitách [Ohiu](#), [Chicagu](#) a [Wisconsinu](#). Spolu s [Abrahamem Maslowem](#) patřil mezi nejvýznamnější představitele [humanistické psychologie](#). Prosazoval „na osobu zaměřenou terapii“ (angl. Person-Centered Approach), která studuje osobnost z vnitřního vztažného rámce, což se projevuje důrazem na pohled z klientova hlediska. Uplatňoval kombinace empatie (vcítění), kongruence (shody) a reflexe (porozumění, účast na pacientově světě). Rozvinul skupinové techniky psychoterapie (skupinová setkání) se zaměřením na uvolnění kulturního napětí (rasového, náboženského, sociálního,...) Také je autorem teorie osobnosti soustředící se na pojem „já“. Byl ovlivněn [existencialistickou filosofií](#). Naopak byl v opozici vůči klasickému [behaviorismu](#), kterému vyčítal prosazování konformity.

Kognitivní psychologie

Z Wikipedie, otevřené encyklopedie

- Předmětem zájmu **kognitivní psychologie** je vytváření tzv. *vnitřních obrazů* (modelů) vnějšího světa, ve kterém žijeme.
- Tyto modely jsou vlastně vnitřní obraz chování, tj. situací, událostí, psychických procesů, myšlení člověka a problémů, s nimiž se setkáváme za účelem lepší orientace a možnosti učinit smysluplné rozhodnutí s předstihem. Takto vytvořený *obraz světa* je důležitým činitelem ve vnitřním řízení aktivit našeho organismu. Je nejen zodpovědný za to, jak jsme schopni reagovat, ale také například zdrojem naší celkové stability či nestability.
- Kognitivní psychologie navazuje na [gestaltismus](#), který obohacuje o řadu dalších podnětů. Už u [E. C. Tolmana](#) (1886 – 1959), představitele [neobehaviorismu](#), se můžeme setkat s pojmem [kognitivní mapy](#), tedy potřeba organismu za každých okolností získávat z okolí informace, které později využije k rychlejšímu zorientování se v prostředí, a to do jakési zásoby absolutně nezávisle na aktuálních potravních či sexuálních potřebách.
- Představitelem je například Američan [G. A. Kelly](#) (1905 – 1966).

Transpersonální psychologie

Z Wikipedie, otevřené encyklopedie

- **Transpersonální psychologie** je [psychologický směr](#) zabývající se transpersonálními, transcendentními nebo [spirituálními](#) aspekty lidské zkušenosti. Pokouší se sjednotit moderní psychologickou teorii s poznatky různých forem [mystiky](#). Hlavními zakladateli a teoretiky transpersonální psychologie byli a jsou [Stanislav Grof](#), Roger Walsh, [Abraham Maslow](#), Ronald D. Laing, Roberto Assagioli a d. Za předchůdce transpersonální psychologie je považován [Carl Jung](#).
- Transpersonální [psychoterapie](#) využívá kromě elementů různých humanistických psychoterapeutických směrů především [meditativní](#) techniky, techniky práce se změněnými stavy vědomí (např. [holotropní dýchání](#), [psychedelické drogy](#)), jakož i metody práce s tělem (Bodywork), [šamanské](#) a jiné spirituální techniky.

FYZIOLOGICKÁ DEFINICE **VĚDOMÍ**

VĚDOMÍ JE *BDĚLÝ STAV, V NĚMŽ JE ČLOVĚK
SCHOPEN SEBEUVĚDOMOVÁNÍ,
ORIENTOVANÉ POZORNOSTI A ZÁMĚRNÉHO
JEDNÁNÍ A MYŠLENÍ NA ZÁKLADĚ SOUBORU
SMYSLOVÝCH A PAMĚŤOVÝCH INFORMACÍ*

TROJAN A KOL. 2003

NEUROLOGICKÁ DEFINICE VĚDOMÍ

Lidské vědomí lze zjednodušeně definovat jako schopnost jedince uvědomovat si své okolí i sebe sama a schopnost adekvátně reagovat na vnější i vnitřní podněty.

Neurologie, TRITON 2004

FYZIOLOGIE K DEFINICI VĚDOMÍ

VĚDOMÍ *NENÍ* TOTOŽNÉ S VEŠKEROU ČINNOSTÍ MOZKU, KDE JE VĚTŠINA PROCESŮ NEVĚDOMÝCH (PODVĚDOMÝCH), ALE JE ZŘEJMĚ VÝSLEDKEM AKTUÁLNÍHO ZVÝŠENÍ *SOUHRY* NEURONÁLNÍCH DĚJŮ Z ŘADY OBLASTÍ MOZKU. VEDOUcí ÚLOHU HRAJÍ ZŘEJMĚ *FRONTÁLNÍ LALOKY* MOZKOVÉ KŮRY ZA NEZBYTNÉ ÚČASTI VZESTUPNÉHO AKTIVAČNÍHO SYSTÉMU *RETIKULÁRNÍ FORMACE* A NESPECIFICKÉHO DIFUZNÍHO PROJEKČNÍHO *TALAMICKÉHO* SYSTÉMU

STAVY VĚDOMÍ

1. BDĚLOST (VIGILITA)
2. SPÁNEK (REM SPÁNEK A NREM SPÁNEK)
3. BEZVĚDOMÍ (PODLE HLOUBKY)
 - A) SOMNOLENCE
 - B) SOPOR
 - C) KOMA

STAVY VĚDOMÍ

1. BDĚLOST (VIGILITA)
2. SPÁNEK (REM SPÁNEK A NREM SPÁNEK)
3. BEZVĚDOMÍ (PODLE HLOUBKY)
 - A) SOMNOLENCE
 - B) SOPOR
 - C) KOMA

KVALITATIVNÍ PORUCHY VĚDOMÍ 1.

(porucha lucidity; je porušeno vnímání, myšlení, afektivita, paměť a z toho vyplývající poruchy jednání)

DELIRIUM – výrazné a prudké změny pozornosti, paměti, percepce, agresivita, emocionalita, psychomotorický neklid.

Nyní spojováno s AMENCÍ – zmatenost, desorientace (mírnější, protrahovaná forma deliria).

KVALITATIVNÍ PORUCHY VĚDOMÍ 2.

(porucha lucidity; je porušeno vnímání, myšlení, afektivita, paměť a z toho vyplývající poruchy jednání)

- OBNUBILACE (MRÁKOTNÝ STAV) je porucha vědomí, pro kterou je charakteristický náhlý začátek a konec a úplná amnézie na tuto epizodu. Trvání je velmi variabilní a kolísá od sekund až po dny.
 - *STUPORÓZNÍ FORMA*
 - *DELIRÓZNÍ FORMA*
 - *AUTOMATICKÁ (VIGILAMBULANTNÍ) FORMA*
 - *GANSERŮV SYNDROM*

JEDINEC : SUBJEKT : OSOBNOST

- **Jedinec (individuum)** je pojem nejširšího rozsahu. Zahrnuje: všechny úrovně genotypové stavby (tj. i biologické vlastnosti a zvláštnosti daného člověka jako živého organismu) a všechny fenotypové hladiny, její etáže, vývoj a projevy.
- **Subjekt** vyjadřuje daleko užší, specifický obsah a rozsah vlastností a zvláštností člověka. Jde o souhrnné označení nositele psychických jevů.
- **Osobností** rozumíme určitou, kvalitativně nejvyšší úroveň interakční aktivity, zobrazující a řídící funkci psychiky, psychických vlastností a zvláštností subjektu činnosti, jejíž dosažení vůbec a co do konkrétních vlastností osobnosti zvláště je funkcí bio-psycho-sociálních kontextů. Osobnost se svými individuálně příznačnými vlastnostmi je produktem aktivní interakce mezi subjektem a sociálními podmínkami jeho existence.

Některé definice osobnosti

- Osobnost je dynamická organizace psychofyzických systémů uvnitř individua, která determinuje jeho jedinečné přizpůsobení se k jeho struktuře (Allport).
- Osobnost je člověk jako celek po stránce duševní. Osobnost má větší nebo menší svéráz (Tardy).
- Osobnost je souhrn psychických charakteristik, které jsou podkladem konzistentních vzorců chování (Pervin).

JÁSTVÍ

- S termínem osobnost souvisí také pojem **Jáství**, který vyjadřuje uvědomování si sebe sama, svého já, především v diferenci od zevního světa. Tento pojem má centrální význam, Já bývá chápáno jako integrující složka celé osobnostní struktury.
- Jáství podle V. VONDRÁČKA (1970) zahrnuje:
 - vědomí rozdílu já a ne-já***
 - vědomí činnosti***
 - vědomí identity (jsem týž dnes jako včera a v dětství)***
 - vědomí jedinečnosti (jsem jen jeden)***

Struktura osobnosti

- Strukturou rozumíme osobnostní charakteristiky, které se trvale projevují v chování a prožívání člověka.
- Ke struktuře se váže hlavně pojem **rysů** osobnosti , které mohou být vrozené (př. temperamentové charakteristiky osobnosti) nebo získané výchovou (př. svědomitost, přátelskost)

Dynamika osobnosti

- Dynamikou osobnosti rozumíme **motivaci** (důvody) lidského chování /dynamika je synonymem pro motivaci/.
- S oblastí motivace jsou spojeny pojmy potřeb, cílů, zájmů, postojů a hodnot.

Dynamika osobnosti

- Dynamikou osobnosti rozumíme **motivaci** (důvody) lidského chování /dynamika je synonymem pro motivaci/.
- S oblastí motivace jsou spojeny pojmy potřeb, cílů, zájmů, postojů a hodnot.

VLASTNOST versus RYS

NEJEDNOTNĚ VYMEZOVANÉ POJMY

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. 2000

- VLASTNOST (property, trait) nejednotný pojem, většinou relativně trvalý rys osobnosti, který ovlivňuje chování, prožívání či myšlení
- RYS (trait, feature) dispozice; relativně stálá vlastnost člověka projevující se v jeho chování a jednání

ZÁKLADNÍ POJETÍ VYMEZENÍ OSOBNOSTI

NOMOTETICKÉ

(nomos = zákon) vyžaduje vystižení a vysvětlení osobnosti pojmy a zákonitostmi *obecně platnými*, společnými všem lidem

IDIOGRAFICKÉ

(idios = vlastní) vychází z očekávání tak podstatných rozdílů mezi lidmi, že je nelze dostatečně vyjádřit obecnými pojmy a je proto nutno hledat pojmy a zákonitosti *jedinečné*, platné pro právě zkoumaného jedince

Typologie / Typ

Typologie se snaží uspořádat a roztrždit duševní život podle podobnosti jednotlivých jevů. Má za úkol vytvořit pojmy, které se uplatní v popisu osobností a popisu jejich chování a prožívání. Typologie se snaží o vytvoření pojmů co nejobecnějších, ze kterých by se další vlastnosti daly analogicky vyvodit; vytváří konkrétní typy, které dává do souvislostí, čímž vytváří různé druhy typologií.

Typ je skupinový pojem; platí pouze pro určitou skupinu jedinců. Označuje určité psychofyzické vlastnosti, které náležejí určité skupině lidí. Sousední typy mají hranice neurčité, může tak docházet k plynulému přecházení z jednoho typu k druhému. Musíme mít však na mysli, že tzv. čisté typy, objevující se v typologiích se ve skutečnosti téměř nevyskytují. Každý člověk je složitou kombinací mnoha typů.

Hippokratova teorie tělních tekutin

[Hippokrates](#) dělil osobnosti podle převažujících tekutin v těle (krev, hlen, žlutá a černá žluč):

- [Sangvinik](#) - krev, vyrovnaný, veselý, ale emočně a názorově nestálý, společenský, přístupný, hovorný, nenucený, čilý, optimistický
- [Melancholik](#) - černá žluč, přecitlivělý, náladový, úzkostný, rezervovaný, tichý
- [Cholerik](#) - žluč, vznětlivý, ale spolehlivý a stálý, nedůtklivý, neklidný, útočný, impulzivní, aktivní, výbušný
- [Flegmatik](#) - hlen, vyrovnaný, lhostejný, obezřetný, rozvážný, spolehlivý, klidný, stálý názor

Žádný typ není čistý.

- Hippokratova teorie byla později zpracována slavným antickým lékařem [Galénem](#), kterého dále přepracoval [Hansem Eysenckem](#).

Typologie Ernsta Kretschmera

Vychází ze vztahu mezi tělesnou konstitucí a temperamentem, navazuje na Hippokratovu konstituční typologii. Podle určitých rysů těla vypracoval typologii osobností a nemocí, které tyto osobnosti ohrožují:

- pyknik – **cyklotymní typ** – stavba těla: menší zakulacená postava, slabé svalstvo, kulatá hlava, vyklenuté břicho, psychické vlastnosti: střídá nálady, otevřený, společenský, realistický, ohrožen maniodepresivními duševními onemocněními (střídání nálad bez vnější příčiny – nálady jsou nepřiměřeně dlouhé a nedají se ovlivnit vůlí)
- astenik (leptosom) – **schizotymní typ** – stavba těla: vysoký, štíhlý, úzká ramena, slabé svalstvo, ostrý profil, psychické vlastnosti: uzavřený, jednostranně zaměřený, idealista, málo přizpůsobivý, ohrožen schizofrenií (bludné představy, halucinace, rozpad osobnosti)
- atletik (ixotym) – **viskózní typ** – stavba těla: silně vyvinutá kostra, výrazné svalstvo, široký hrudník, menší lebky s protáhlým obličejem, psychické vlastnosti: klidný, přizpůsobivý, těžkopádný, není průkazný sklon k některým z duševních onemocnění

KORELACE

- číselně vyjádřený vztah mezi proměnnými; např. mezi výkonem a délkou spánku, mezi schopnostmi a výkonem
- v psychologii souvztažnost mezi určitými duševními znaky, které buď mají vztah přímý, souběžný, tj. pozitivní, nebo nepřímý, různoměrný, tj. negativní; korelace nulová znamená nezávislost; týká se jak znaků tělesných, tak duševních.

FAKTOROVÁ ANALÝZA

- Statistická metoda zkoumající vztahy mezi mnoha proměnnými popisujícími třídu objektů a převádějící je na menší počet přímo neměřitelných faktorů (redukce dat); předpokládá že řadu vzájemně korelujících znaků lze převést na společný faktor; postupně se zjišťuje: minimální počet společných faktorů, jejich specifika, stupeň závislosti jednotlivých znaků na různých faktorech; z korelací každých dvou proměnných vzniká korelační matice

Hans Jürgen Eysenck

([1916 Berlín](#) – [1997 Londýn](#))

byl německo-britský psycholog. V době před svou smrtí byl nejčastěji citovaným současným psychologem ve vědeckých časopisech.

- je autorem psychometricky založené teorie osobnosti. Jeho pojetí vychází z faktorové analýzy. Při faktorování vyššího řádu, které Eysenck užívá, se vyabstrahují pouze velmi obecné vlastnosti. Původní Eysenckova teorie obsahovala pouze 2 faktory - **neuroticismus a extroverzi**. Později ji H. J. Eysenck doplnil o třetí faktor – **psychoticismus**. Jeho teorie vyniká dobrou měřitelností a testovatelností
Eysenckova teorie i jeho test osobnosti tedy vychází ze tří temperamentových vlastností:
- **Neuroticismus**
- **Extroverze – introverze**
- **Psychoticismus.**
- Tyto tři vlastnosti (faktory) jsou na sobě nezávislé, to znamená, že u různých lidí mohou být zastoupené v libovolné intenzitě.

Neuroticismus

- **Neuroticismus** znamená disponovanost k neurotickému onemocnění. Tato dimenze souvisí s úzkostí a emoční labilitou. Neuroticismus je kontinuum od nulových příznaků až po prototyp neurotické osobnosti. Osoba s nízkým neuroticismem je emočně stabilní, po emočně náročných situacích se rychle vrací do rovnováhy. Je klidná a vyrovnaná.
- Osoba s vysokým **neuroticismem** je emočně labilní, se sklonem k úzkostem, starostem, změnám nálad, depresím. Obvykle špatně spí a trpí psychosomatickými potížemi. Přecitlivěle reaguje na neškodné podněty. Dlouho se uklidňuje po emočně vzrušivých zážitcích. Často se chová iracionálně a rigidně, může mít ulpívavé chování nebo myšlení.

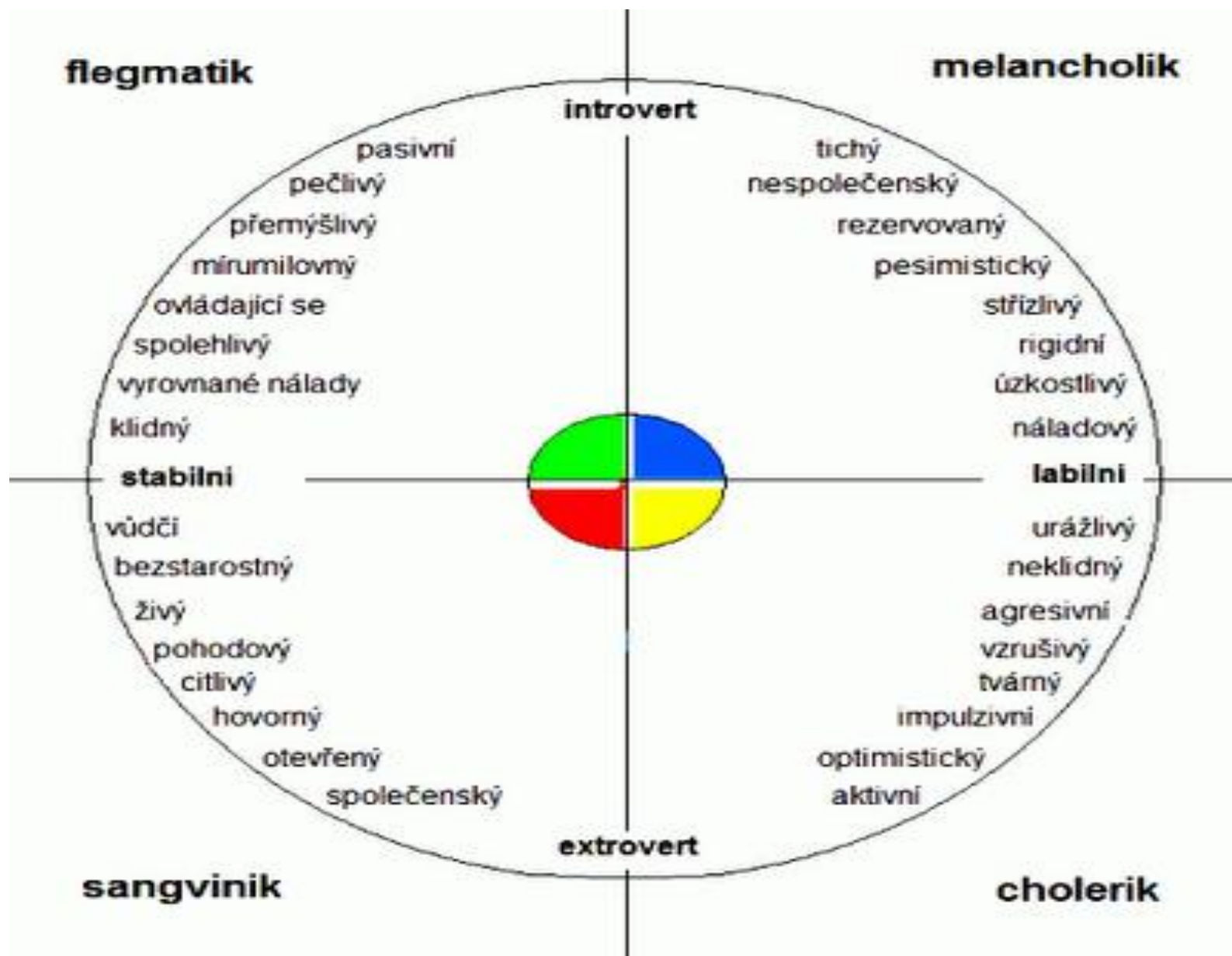
Introverze - Extraverze

- **Introverze** – extroverze je protikladná typová dvojice. V obsahu této dimenze se zdůrazňuje reflexivnost proti impulsivnosti. Typický introvert je stažený, sebepozorující, preferuje ideje před lidmi. Je zdrženlivý a uzavřený. Pokud navazuje vztahy, tak pouze s malým množstvím lidí. Je vážný, snaží se dát svému životu řád a plánuje do budoucna. Dlouho přemýšlí, než začne jednat. Kontroluje své pocity, prakticky se neprojevuje agresivně. Je spolehlivý, trochu pesimistický a klade velký důraz na etický principy.
- **Extrovert** je družný, má rád zábavu a vzrušení. Má mnoho často povrchních přátel. Obklopuje se lidmi s nimiž si může povídat. Nerad pracuje o samotě. Je bezstarostný, uvolněný, miluje změny, reaguje impulzivně. Není vždy spolehlivý, nekontroluje své pocity a rád vtipkuje.

Psychoticismus

- **Psychoticismus** je podle Eysencka latentní dimenze, na níž si lidé nacházejí v různých místech. Jde o predispozici, jejíž vysoké hodnoty znamenají náchylnost k psychotickému onemocnění (schizofrenie). Přestože psychoticismus má některé společné projevy s dimenzí introverze - extroverze, tyto rysy spolu nesouvisí.
- Osoba s vysokým **psychoticismem** je samotářská, lhostejná k druhým, rigidní, krutá až nelidská. Její citové projevy jsou ploché, často jedná necitlivě. Vyhledává vzrušení, je výstřední a miluje neobvyklé věci. Má ráda nebezpečí a jedná zbrkle. Mnohdy se vysmívá a svým chováním pobuřuje okolí.

Typologie osobnosti dle Eysencka

Typologie podle Sprangera

- vybudována na "upřednostňování" postojů, hodnot
 - lidi roztřídil podle postojů, který dávají v životě přednost

- **Typy**

1. teoretický
2. ekonomický
3. estetický
4. sociální
5. mocenský
6. náboženský (ideový)

MODEL BIG FIVE

Ze slovníku se vyberou všechny termíny postihující chování a prožívání jedince, oddělí se rysové termíny od termínů popis. postoje, emoce aj.; pomocí odpovědí respondentů se pak tyto odpovědi podrobí **faktorové analýze**

I. **surgence** (extraverze)

- povídavý, otevřený, ukvapený, sociabilní x mlčenlivý, rezervovaný, opatrný, uzavřený

II. **příjemnost** - agreeableness

- dobromyslný, důvěřivý, mírný, kooperativní x vznětlivý, nedůvěřivý, svéhlavý, negativistický

III. **svědomitost** - conscientiousness

- uspořádaný, zodpovědný, svědomitý, vytrvalý x nedbalý, nespolehlivý, nesvědomitý, nestálý

IV. **emocionální stabilita** - emotional stability

- vyrovnaný, soustředěný, klidný, nehypochondrický x nerv., úzkost., podrážděný, hypoch.

V. **kulturnost**

- kulturní, intelektuální, vytříbený, obrazotvorný x nekulturní, neuvážlivý, hrubý, jednoduchý

Obsah pěti obecných dimenzí osobnosti

- **Neuroticismus** zjišťuje individuální rozdíly v emocionální stabilitě a labilitě. Jedince, kteří dosahují vysokého skóru Neuroticismu, lze snadno přivést do rozpaků, cítí se zahanbeni, nejistí, nervózní, úzkostní, intenzivně prožívají strach, obavy nebo smutek. Emocionálně stabilní jedinci, dosahující nízkého skóru na této škále, jsou obvykle klidní, vyrovnaní, bezstarostní a stresující situace je nevyvedou snadno z míry.
- Jedinci, kteří dosahují vysokého skóru **Extraverze**, se popisují jako společenší, sebejistí, aktivní, hovorní, energičtí, veselí a optimističtí. Lidé s nízkým skórem se popisují jako uzavření, zdrženliví, nezávislí a samostatní.
- Méně známa je dimenze **Otevřenost vůči zkušenosti**. Lidé dosahující vysokého skóru v této dimenzi mají živou představivost, jsou citliví na estetické podněty, vnímaví k vnitřním pocitům, upřednostňují rozmanitost, jsou zvědaví, mají nezávislý úsudek. Často se chovají nekonvenčně, zkoušejí nové způsoby jednání a dávají přednost změně. Osoby s nízkým skórem mají sklon ke konvenčnímu chování a konzervativním postojům a jejich emoční reakce jsou často utlumeny.
- **Přívětivost** je dimenze postihující interpersonální chování. Póly škály charakterizuje altruismus, schopnost porozumět druhým, sklon důvěřovat druhým, upřednostnění spolupráce a naopak nepřátelství, egocentrismus, tendence ke znevažování cizích záměrů a k soutěži na místě spolupráce.
- Vztah k práci, aktivní proces plánování, organizování a realizace úkolů zjišťuje dimenze **Svědomitost**. Osoby dosahující vysokého skóru na této škále se popisují jako cílevědomé, ctížádostivé, pilné, vytrvalé, systematické, s pevnou vůlí, disciplinované, spolehlivé, přesné a pořádné. Osoby s nízkým skórem se označují za nedbalé, lhostejné, naplňující své cíle s malým zaujetím.

Jeden z modelů struktury osobnosti

- **1. Co člověk chce** - zde se budeme zajímat o zaměřenost osobnosti člověka, o jeho vnitřní "hnací síly", které usměrňují a zaměřují jeho jednání a prožívání, tedy o motivaci.
- **2. Co člověk může** - tady se ptáme na schopnosti a vlohy, na talent a nadání a na všechno to, co podmiňuje úspěšné a správné zvládnutí určité činnosti.
- **3. Jak člověk reaguje** - tady se chceme dovědět co nejvíce o temperamentu člověka a o jeho citových (emocionálních) reakcích.
- **4. Jaký člověk je** - zde zjišťujeme informace o charakteru a volných vlastnostech, s určitým zjednodušením můžeme říci, že v tomto případě zkoumáme povahu člověka.

Okruh zaměřenosti osobnosti

Motivace se zabývá příčinami jednání, neboli zkoumá motivy (pohnutky) jednání člověka. V podstatě můžeme říci, že kdykoli si při snaze o pochopení lidského chování klademe otázku "proč?", ptáme se na motivaci. Motivы určují nejen směr lidského jednání, ale i jeho intenzitu a průběh. Člověk sice většinou jedná na základě uvědomělých motivů, ale také velmi často si své pohnutky k určitému jednání plně neuvědomuje, nebo si je nedovede objasnit vůbec. Uvažovat o motivaci cizího jednání je velmi náročné a v každém případě bychom se měli vyvarovat unáhlených a zjednodušujících soudů.

Motiv

- Psychologická příčina cíle chování, tj. dosažení určitého uspokojení, která může být vrozená nebo získaná.
- Motivy mohou být vědomé nebo nevědomé.

Motivace

může být vzbuzována buď vnitřními podněty, tj. potřebami (impulsy), nebo vnějšími pobídkami, které označujeme jako **incentivy**. Ilustrovat to můžeme tak, že např. veškeré jednání směřující k jídlu (mytí rukou, hledání klidného místa, úvaha o tom, mám-li dost peněz atd.) může být vyvoláno buď hladem (potřeba), nebo lákavou a chutnou potravou (**incentiva**). Zdroje lidské motivace jsou velmi rozmanité. Zpravidla zde rozeznáváme:

- a) **potřeby**
- b) **zájmy**
- c) **ideály**
- d) **hodnoty**

Incentiva

- Je vnější podnět, který má motivační vliv, když je subjekt příslušně vyladěn; např. když hladoví, stává se incentivou jídlo; v tomto smyslu může být incentiva vymezena také jako motivující hodnota vnějšího podnětu.

Potřeby

chápeme jako prožívaný nebo pociťovaný nedostatek či nadbytek něčeho, co je důležité pro život jedince. Potřeby nejčastěji dělíme na:

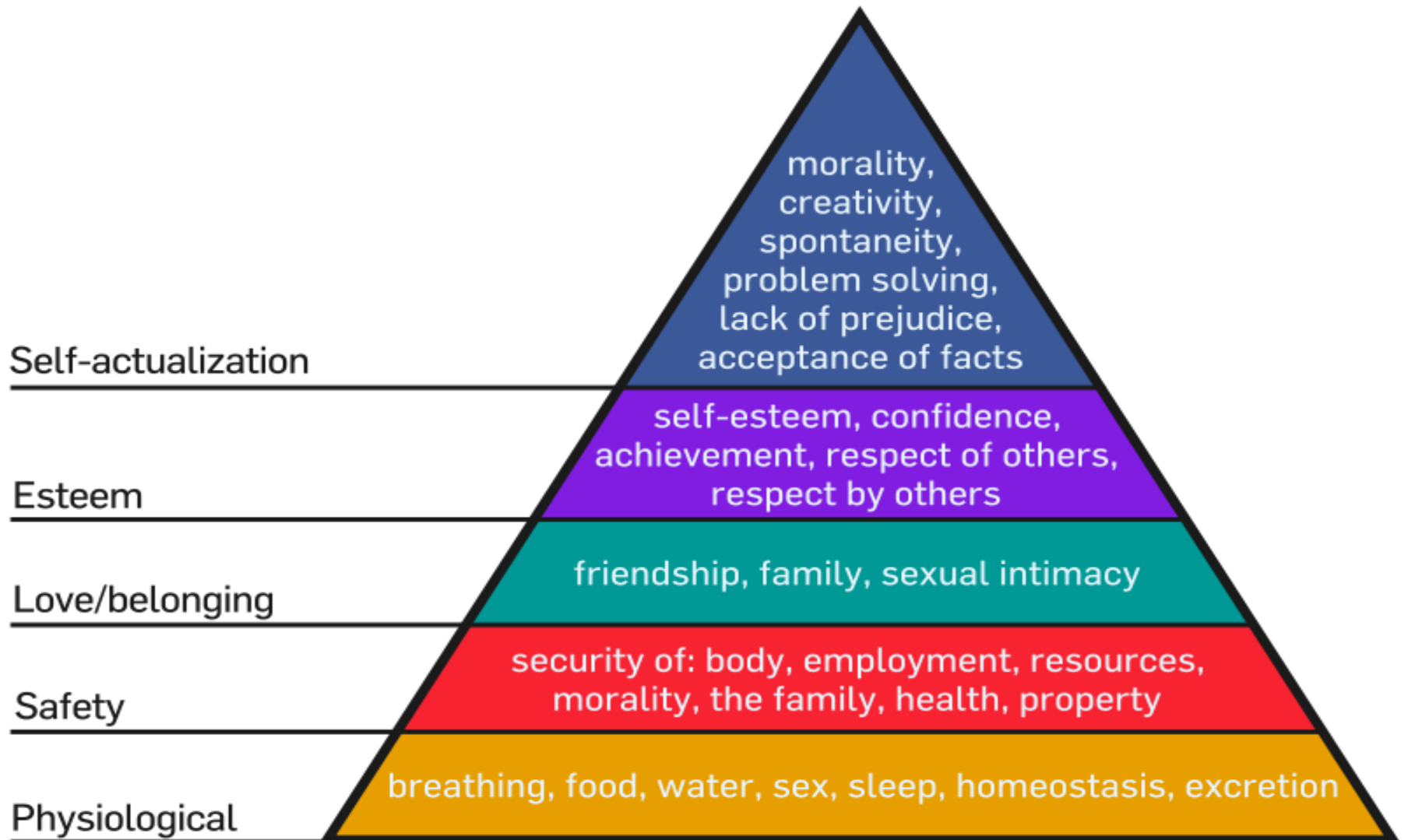
- **1. Základní biologické potřeby** - kam patří potřeby potravy, tekutin, vzduchu, tepla, potřebu vyměšování, spánku a odpočinku, potřebu pohybu, potřebu sexuální a rodičovskou atd. Tyto potřeby jsou životně důležité, ale v normální situaci je jejich uspokojování ovlivňováno společenskými normami.
- **2. Společenské potřeby** - mezi ně patří především potřeba společenského styku a uplatnění, potřeba bezpečí, citové odezvy, potřeba jistoty, potřeby poznávací a estetické.

Teorie amerického psychologa A. MASLOWA, který potřeby hierarchicky uspořádal podle naléhavosti jejich uspokojování.

Vyšší potřeby se aktualizují jen tehdy, jsou-li uspokojeny potřeby nižší

- **1. fyziologické potřeby** (základní potřeby, související s porušenou homeostázou, tedy např. potřeba vzduchu, jídla, tekutin, tepla atd.)
- **2. potřeby bezpečí** vystupující v situacích ztráty životní jistoty
- **3. potřeby sounáležitosti a lásky** (náležet k nějaké skupině, být někým milován)
- **4. potřeba uznání** (být obdivován a uznáván, mít kompetenci a respekt)
- **5. potřeba sebeaktualizace** (potřeba realizovat svou individualitu, tj. své schopnosti a záměry)

Hierarchie potrieb dle Maslowa

Hierarchie potřeb dle Maslowa:

- **Nižší:**
- 1) p. fyziologické, elementární
- 2) p. bezpečí, jistoty, ochrany
- 3) p. lásky, příslušnosti, p. afiliace = mít vztahy
- 4) p. uznání, ocenění - pohlazení, pochvaly – p. sebeúcty
- **Vyšší:**
- 5) p. poznání, mít informace, vědomosti - p. prozkoumávat nové
- 6) p. porozumění, pochopit smysl (poznatku ... života)
- 7) p. estetické, kulturní, zažít v životě krásu, harmonii
- 8) p. seberealizace, uspokojení v činnosti

- ***Vyšší p. nastupují obvykle tehdy, když jsou přiměřeně uspokojeny p.nižší***
- ***Není-li uspokojena potřeba vyšší (nižší), tak se její tlak na saturaci snižuje (zvyšuje)***

Potřeby (podle Z. Matějčka)

- *Potřeba přiměřené stimulace a s ní související potřeba vhodného odpočinku.*
- *Potřeba smysluplnosti a řádu.*
- *Potřeba citové vazby.*
- *Potřeba vlastní hodnoty a společenské prestiže.*
- *Potřeba životní jistoty a otevřené budoucnosti.*

Instinkt (totéž co pud)

vrozený, druhově specifický účelný způsob chování, který je podle své biologické funkce konkrétně pojmenován (např. obživný, sexuální, rodičovský i.); instinkty jsou preformované, evolucí vytvořené mechanismy, adaptující individuum na základní podmínky udržování života a živočišného druhu; instinkty jsou vyvolávány určitými klíčovými podněty; dnes se termín instinkt nahrazuje termínem preformovaný vzorec chování.

Zájmy

**většinou charakterizujeme jako trvalejší kladný vztah člověka v určité oblasti
předmětů nebo činností**

Typy definic zájmu (podle D. E. Supera):

- **1.** zájmy vyjádřené (zájem je to, co dotazovaný považuje za zajímavé)
- **2.** zájmy manifestované (zájem je to, čemu člověk dává přednost)
- **3.** zájmy testové (zájem je to, nač v experimentální situaci subjekt upíná pozornost, co vidí, slyší, co si zapamatovává)
- **4.** zájmy inventované (zájem je to, co je statisticky vyanalyzováno z odpovědí subjektu na řadu položených otázek, které se týkají oblíbenosti různých činností a předmětů)

R. B. Cattell rozlišuje následující indikátory zájmu:

- **1.** preference a projekce v testech a dotaznících
- **2.** pohotovost vynaložit čas, peníze a námahu, jakož i podstoupit riziko
- **3.** informovanost, zručnost a zručnost v určitém oboru nebo oblasti činnosti
- **4.** koncentrace pozornosti a míra zapamatování prvků v určité oblasti, akcentace ve vnímání a zmenšování doby volby při nabízeném výběru
- **5.** afektivní vzrušení se svými fyziologickými koreláty (frekvence pulsů, svalové napětí atd.)

ZÁJMY

Zájmy jsou velmi silným motivem a výrazně člověka aktivizují a tím rozvíjejí jeho schopnosti.

Zájmy můžeme rozlišovat podle oblasti zaměření

KVALITATIVNĚ (technické, sportovní atd.)

KVANTITATIVNĚ podle stálosti, pestrosti, proměnlivosti atd.

Aspirační úroveň ... *ctižádost*

- „Úroveň budoucího výkonu ve známém úkolu, kterou se jedinec, jenž zná úroveň svého minulého výkonu v tomto úkolu, rozhodne dosáhnout“ (K.Lewin)

IDEÁLY

chápeme ve vztahu k osobnosti jako vzorové cíle či příklady. Ideálem mohou být nejen určité osobnosti, ale i různé normy a pravidla chování a také určité myšlenky a ideje. Každý člověk má nějaké ideály, ať již si to uvědomuje nebo ne. Důležité je poznávat ideály z hlediska jejich obsahu, který můžeme analyzovat podle určitých eticko-společenských kritérií. V tomto smyslu ideály nejen charakterizují zaměřenost, ale současně vyjadřují morální profil člověka.

HODNOTY

jsou vyjádřením názoru na to, co je žádoucí, dobré, a co nežádoucí, zlé. Hodnota je vždy nějaká vlastnost předmětu, jevu, bytosti, situace nebo činnosti ve spojitosti s uspokojováním motivačních činitelů (zájmů, potřeb) jedince. U osobnosti můžeme mluvit o tzv. hodnotové orientaci, tedy o určitém pořadí hodnot, které má rozhodující a často konečnou úlohu v zásadních vztazích ke světu a lidem. Hodnoty vyjadřují celkový životní smysl osobnosti člověka a zejména jejich prostřednictvím můžeme uvažovat o budoucnosti osobnosti a rozumět jejím životním plánům.